

Atatürk Dönemi Sağır ve Dilsiz Kongrelerinin Türk Basını'na Yansımaları (1930-1938)

Anıl DİNCEL

Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

E-Mail: anildincel@istanbul.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-0750-073X

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 30.10.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 14.04.2022

ÖZ

DİNCEL, Anıl, **Atatürk Dönemi Sağır ve Dilsiz Kongrelerinin Türk Basını'na Yansımaları (1930-1938)**, CTAD, Yıl 18, Sayı 36 (Güz 2022), s. 1063-1100.

Osmanlı Devleti'nde engelli bireylerin dışlanması ya da hapsedilmesi gibi uygulamalar yerine onların sorumluluk almaları sağlanarak topluma kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Sorumluluk almalarında rol oynayan faktör ise eğitim idi. Osmanlı Devleti 'nde sağır ve dilsiz eğitime önem verilmesi ve bu hususta girişimlerde bulunulması onlara verilen değerlerin bir göstergesi olmuştur. Ancak bu durum sosyal yaşantılarındaki sorunların Cumhuriyet dönemine intikal etmesine engel olmamıştır. Bu sorunların başında müstakil bir mektebin açılmaması gelecektir. Her ne kadar Cumhuriyet döneminde İzmir'de sağır, dilsiz ve körlere ait müstakil bir binada eğitim vermeye başlansa da İstanbul'daki dilsizler için aynı durum söz konusu değildi.

İşte İstanbul'daki dilsizler de Süleyman Sırrı Gök'ün başkanlığında önce Dilsiz Cemiyetini kurmuşlar ve ardından sorunlarını duyurmak maksadıyla kongreler düzenlemeye başlamışlardır. Mektep meselesi kadar gündeme gelen diğeri bir konuda uluslararası dilsiz kongresine katılma meselesidir. Bu meseleye de kongrelerde geniş yer verildiği dikkat çekmiştir. 1930 yılında ilki düzenlenen ve Atatürk'ün vefatına kadar etkin bir şekilde devam eden kongrelere Türk basını da büyük ilgi göstermiştir. İşte bu çalışma ile Atatürk döneminde düzenlenen sağır ve dilsiz kongrelerini Türk basını üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Geniş bir literatür taraması ile Cumhuriyet ve Cumhurbaşkanlığı arşivlerinden de faydalanılarak hazırlanan çalışmamızda temel kaynağımız, 1930-1938 yılları arasında yayımlanan ulusal gazeteler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağır ve Dilsiz Kongreleri, İstanbul Dilsiz Cemiyeti, Süleyman Sırrı Gök, Mektep Sorunu, Ulusal Basın.

ABSTRACT

DİNCEL, Anıl, **Reflections on the Turkish Press of the Congresses in the Atatürk Period for the Deaf and Mute**, CTAD, Year 18, Issue 36 (Fall 2022), pp. 1063-1100.

It has been seen that in the Ottoman Empire, instead of practices such as excluding or imprisoning disabled people, they were tried to be integrated into society by ensuring that they took responsibility. The factor that played a role in taking responsibility was education. Giving importance to the education of the deaf and mute in the Ottoman Empire and taking initiatives in this regard has been an indicator of the value given to them. However this situation didn't prevent the problems in their social life from being transferred to the Republican period. The first of these problems will be the inability to open an independent school. Although education was started in a detached building for the deaf, mute and blind in Izmir during the Republican period, the same wasn't the case for the deaf people in Istanbul. Here the mute people in Istanbul first established the Mute Society under the presidency of Süleyman Sırrı Gök, and then they started to organize congresses in order to announce their problems. Another issue that has come to the agenda as much as the school issue is the issue of participating in the international mute congress. It is noteworthy that this issue was given wide coverage in congresses. The Turkish press also showed great interest in the congresses, which were held for the first time in 1930 and continued effectively until Atatürk's death. With this study, we tried to analyze the congresses of the deaf and mute held in Atatürk's period through the Turkish press. In our study, which was prepared by making use of a wide literature review and the archives of the Republic and the Presidency, our main source was the national newspapers published between 1930-1938.

Keywords: Deaf and Mute Congresses, Istanbul Mute Society, Süleyman Sırrı Gök, School Problem, National Press.

Giriş

İnsanoğlu yaşamı boyunca hem çevresiyle hem de birbiriyle kesintisiz bir etkileşim sürdürmüştür. Bu etkileşimin sağlanmasının en önemli aracıysa beş duyu organı olmuştur. Ancak, yaşam boyunca beş duyumuzda karşılaşılan engellilik durumu, bu etkileşimin sürdürülmesinde sorunlar yaşanmasına neden olmuş; bu yüzden engellilik olgusu da insanın hayatı boyunca her an yüzleşeceği bir gerçek haline gelmiştir. İnsan hayatında engellilik bir gerçek olarak görülse de tarihsel süreçte durumun pek de böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim antik çağlarda, engelli çocukların topluma fayda sağlamayacağı gerekçesiyle öldürüldüğü bilinmektedir.¹ Bu insanlık dışı davranış, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi büyük dinlerle bir değişime uğramış ve bu dinlerin öğretileri, engellilerin de insan olduğu ve insanca yaşama hakkına sahip olduğu bilincinin gelişmesine neden olmuştur.²

Osmanlı Devleti'ndeysen engellilerin hor görülmesi, ortadan kaldırılması veya hapsedilmesi gibi uygulamalar görülmemiştir. Engellilere her zaman emanet gözüyle bakılmış ve yardım taleplerinde bulunanlara gerekli yardım ulaştırılmış; hatta engellerinden dolayı çalışamayacak durumda olanlara yaşamları boyunca maaş da bağlanmıştır.³ Bunun yanı sıra ekonomik durumu iyi olmayanlarla,

---

¹ Hürü Sağlam Tekir, *Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve Amaların Eğitimi ve Gündelik Hayatları*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2021, s. 17. Hatta antik çağ filozoflarından Platon; sakat ve engelli çocukların öldürülmesini desteklemiştir. Gerekçe olarak ise toplumun insanlara verdiği görevleri engellilerin yapamayacağını düşünmüştür. Onun düşündüğü devlet anlayışında engellilere, zayıflara ve zeka engellilere yer verilmemiştir; bk. Haşım Albayrak, "Tarih Boyunca Engelliler ve Eğitimleri", *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 2014, Yıl 10, Sayı 31, s. 53-54.

² Münir Tezcan, "Kur'an'ın Bedensel Engellilere Yaklaşımı", *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 10, 2007, s.139.

³ Hürü Sağlam Tekir, "Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Zorluklarla Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve Amalar", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, Cilt 3, Sayı 7, 2016, s. 60. Orta Çağ Avrupa'sında da sağır ve dilsiz bireylerin uğursuz olduğu gerekçesiyle henüz çocukken aileleri tarafından terk edilerek sokağa bırakıldıkları bu dönemin kaynaklarında yer almıştır. Zeynep Zeren Atayurt Fenge-Fatoş Subaşıoğlu, "Dünyada ve Türkiye'de İşitme Engellilik: Zaman Çizelgesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 59, Sayı 2, 2019, s. 1188; Ancak sağır ve dilsizlere yönelik bu yaklaşımın din kitaplarında görülmediği aksine onlar hakkında bu kitaplarda olumlu ifadelerle yer verildiği bilinmektedir. Nitekim Tevrat ve Zebur; "Sağıra sitemi etmeyesin ve körün önüne engel koymayasın" diyerek engellilere olan tavrın ne olması gerektiğini açıkça belirtmişti. Hasan Köse, "Kültürleri Etkileyen Metinler ve İçtimai Koşulların Engellilere Karşı

fiziksel ve zihinsel engellilerin cizye vergisinden muaf tutuldukları da görülmüştür.⁴ Osmanlı Devleti'ndeki sağır ve dilsizlerin çoğu, diğer engelliler gibi iş kollarında çalışamaz durumundaydılar. Dahası, dünyadaki sağır ve dilsizlerin çoğunun dilencilik yaptığı görülürken, Osmanlı Devleti'nin vakıf geleneğiyle İslam dininin gereği olan zekât düşüncesi, sağır ve dilsizlerin birçoğunun dilencilik yapmasına olanak sağlamamaktaydı.⁵ Bunun yanı sıra sağır ve dilsizlerin, sarayın Enderun kısmında görev almak, padişah kapısında nöbet tutmak, yabancı ülke elçilerinin kabul edildiği arz odasının iç hizmetini sağlamak gibi görevleri de bulunmaktaydı.⁶ Enderun kısmında görev yapan dilsizler, Farsça "bîzebân" adıyla da anılırken bu görevlilerin başında bulunan kişiye "baş dilsiz" adı verilmişti.⁷

Her ne kadar Osmanlı'daki engelliler, ötekileştirilmeden çalıştırılmış ve çeşitli görevlerle sorumluluk almaları sağlanmışsa da eğitimleri konusunda aynı durumun söz konusu olmadığı gözlemlenmiş ve bu konuda Avrupa'nın gerisinde kalınmıştır. Bilindiği üzere, Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı ile birlikte eğitim alanında reform hamlelerine girişmiştir. Özellikle, Sultan Abdülmecid'in 1845 yılındaki Hatt-ı Hümayunu, eğitim konusunda yapılmak istenen reformları göstermesi bakımından önemlidir.⁸ Eğitim reformlarının kalıcı hale gelmesindeyse II. Abdülhamid Dönemi ayrı bir önemi haizdi. Bu dönemde; eğitimin daha etkili, modern ve tüm devlet sınırları içerisinde

---

Tutumlarına Etkisi", *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 2014, Yıl 10, Sayı 31, s. 16.; Kur'an'da ise işitme duyusunun, Allah'ın insanlara verdiği en önemli nimet olarak bahsedilmiştir. Tezcan, agm., s. 167.

⁴ Kamuran Şimşek, "Osmanlı Devleti'nde Engelliler İçin Kullanılan Tabir, Lakap ve Sıfatlar", *Belgi*, Sayı 15, 2018, s.729.; Örneğin 25 Ocak 1876 tarihinde Zabitan ve ümera-yı askeriyeden vefat etmiş olan yetim kızlar arasında özürlü olanlara kaydı hayat şartıyla maaş bağlanılmıştır. Yine 27 Ekim 1893 tarihinde Aydın ve Hüdavendigâr'a gitmek için yardım talebinde bulunan fakir ve dilsiz Ahmed için gerekli kolaylığın gösterilmesi vilayetlerden istenilmiştir. Bk. Haşim Albayrak, "Tarihte Kör, Sağır Dilsiz ve Engelli Eğitimi," *Engelliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*, Elyaf Matbaa, İstanbul, 2014, s.54.

⁵ Sağlam Tekir, *age.*, s. 27.

⁶ Ramazan Günay-Halil İbrahim Görür, "Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve A'ma Mektebi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 32, Sayı 53, 2013, s. 56.

⁷ Abdülkadir Özcan, "Dilsiz", *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.304. Sarayda görev alan dilsizler; işaret dilini kullanarak haber getirip götürmenin yanı sıra dillerini saraylılara da öğreterek padişahın etrafındaki törensel sessizliğe katkıda bulunmaktaydılar. Bk. Ezgi Dikici, "Osmanlı Sarayında Cüceler ve Dilsizler", *Toplumsal Tarih*, Sayı 248, İstanbul, 2014, s. 16.

⁸ Betül Batır, *Geleneksel Eğitimin Çığdaş Eğitime Türkiye'de İlk Öğretim (1908-1924)*, Elif Kitabevi, İstanbul, 2010, s.16.

standartlaştırılması, sağır ve dilsizlerin de eğitim almalarına olanak sağlamıştır.⁹ Nitekim bu dönemde yapılan eğitim hamlelerinden birisi de 30 Eylül 1889'da kaydı yapılan yirmi öğrenciyle birlikte açılan Dilsiz Mektebi'dir. Bu mektebin açılmasından kısa bir süre sonra âmâlar¹⁰ için de mektep açılması düşünülmüş ve böylece Dilsiz Mektebinin bünyesinde bir de Âmâlar Mektebi kurulmuştur.¹¹ Okulun açılmasında Ticaret Mektebi müdürü Grati Efendi'nin girişimleri etkili olmuştur. Grati Efendi, Nezarete takdim ettiği layihayla sağır ve dilsizler için mektep açılması gerekliliğine değinmiştir.¹² Böylece, Ticaret Mektebi bünyesinde sağır ve dilsizlere yönelik eğitim faaliyetleri başlamıştır. Bu dönem içerisinde ayrıca sağır ve dilsiz çocukların eğitimine dair basında önemli bilgiler yer almaya

---

⁹ İzi Karakaş Özbayrak, *II. Abdülhamid Döneminde Uygulanan Sosyal Yardım*, Libra Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 29. Avrupa'da sağır ve dilsiz eğitimi 18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren şekillenmeye başlamıştır. Buna göre Fransa'da ilk dilsiz okulu Rahip Abbe Charles Michel de l'Eppee tarafından açılmıştır. Bu okulun sağır ve dilsiz çocuklara olan faydasının görülmesi üzerine birçok aile çocuklarını okula göndermeye başlamıştır. Öğrenci sayısının artması üzerine Rahip Abbe 1755 yılında Paris Dilsiz Okulu adıyla bir özel okul açmıştır; bk. Nuran Yıldırım, "İstanbul'da Sağır-Dilsiz ve Âmâların Eğitimi", *İstanbul Armağanı*, Cilt 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 308.; Fransa'da sağır ve dilsiz eğitiminin başladığı bir dönemde Almanya'nın Leipzig şehrinde de dilsiz eğitimi 1778 yılında başlamıştır. Yıldırım, *age.*, s. 252-253.; Her ne kadar Avrupa'da sağır ve dilsizlere yönelik eğitim erken bir tarihte başlamış olsa da sağır ve dilsizlerin yaşamlarını oldukça kötü koşullarda idame ettirmeye çalışıklarına dair bilgilerde yer almaktadır. Buna göre Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin 1906 yılında kaleme aldığı eserinde Fransa'daki sağır ve dilsizler için yirmi üç bin rakamını verirken onların dağlık yerlerde sefalet içerisinde ve suyu kötü yerlerde bulduklarını belirtmişti; bk. Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin, *Sağır, Dilsiz ve Ümmi Çocukların Usûl-i Talim ve Terbiyesi*, Matbaa-i Ahmed İhsan, 1322, s.31.

¹⁰ Âmâ; iki gözü kör olmak suretiyle görme kabiliyetini yitirmiş bulunan kişidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Saim Kılavuz, "Âmâ", *DİA*, Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s.554.

¹¹Fatih Demirel, *Osmanlı'da Sağır-Dilsiz ve Âmâların Eğitimi Dilsiz ve Âmâ Mektebi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 29. Sağır ve Dilsiz Mektebi ile bu mektep bünyesinde kurulan Amalar Mektebi'nin açılması için dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa'da yoğun çaba göstermiştir. Bk. Betül Batır, " Türk Eğitim Reformunda Bir İsim: Mehmet Tarih Münif Paşa," *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2004, s.19.; 1899 yılında açılan Sağır ve Dilsiz Mektebi bünyesinde Amalar sınıfının eklenmesi yine Münif Paşa'nın Maarif Nazırlığı döneminde 17 Mart 1891 tarihinde gerçekleşmiştir. Bk. Sezai Balcı, *Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.95.

¹² Osman Nuri Ergin, *Maarif Tarihi*, Cilt III-IV, İstanbul, 1977, s. 1165-1166.; Sağır, Dilsiz ve Körler mektebinin kuruluşu ve Grati Efendi'nin mektebi açma teşebbüsüne dair bilgiler yıllar sonra Akşam gazetesinde yer almıştı. Bk. "Dilsiz ve Sağırlar Mektebi Ne Zaman ve Nasıl Kuruldu?", *Akşam*, 29 Şubat 1936, s. 5.

başlamıştır.¹³ Okul açıldığında henüz Osmanlı Devleti'nin, sağır ve dilsiz eğitimine dair bir tecrübesi bulunmamaktaydı. Bu yüzden okul müdürü Grati Efendi, tek başına okuldaki bütün dersleri yürütemeyeceğinden dolayı birlikte çalışacağı öğretmenlere de tecrübesini aktarmak durumundaydı. Ayrıca, Grati Efendi ve okuldaki diğer öğretmenler, sağır ve dilsiz öğrencilere okutulacak alfabeyi de belirlemek amacıyla Fransızların dilsiz alfabesindeki işaretleri küçük değişikliklerle Osmanlı Alfabesi'ne uyarlamıştı.¹⁴ Bu durum; sağır ve dilsiz eğitiminde Fransız dilsiz eğitiminin örnek alındığını göstermektedir.

Sağır, dilsiz ve âmâların eğitimleri için müstakil bir mektep açılması 22 Temmuz 1904 tarihli tezkereyle yayınlanmıştır. Mektebin işleyişi için komisyon kurulmuş ve bu komisyonun başına da Adliye Nazırı Abdurrahman Paşa atanmıştır. İstanbul'da açılması planlanan mektep için Sultan II. Abdülhamid, 100'er kişilik genişlikte bir bina inşa edilmesi için girişim başlatmış ve yine mektebin tesisi için 1.000 lira bağışta bulunmuştur. Ayrıca II. Abdülhamid, bu meblağ kâfi gelmediği takdirde 1.000 lira daha bağışlayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte memur maaşlarından da %1 oranında kesintiler yapılarak mektebe yardım verileceği bildirilmiş; ancak 1904 yılında başlayan bu çalışmalar 1908 yılına gelindiğinde henüz tamamlanamamıştır.¹⁵

Kendilerine ait müstakil binada ders göremeyen dilsiz ve âmâ çocuklara bu süreç içerisinde sürekli taşınmak durumunda kalmışlar; hatta bir ara Ayasofya Merkez Rüştüyesinin alt katında köhne bir odada eğitim görmüşlerdir. Bunun sonucunda, 19 Ocak 1909'da İstanbul Boğaziçi'nde Maarif Nezaretine ait arsalardan birinin tahsis edilerek sağır, dilsiz ve amalar için uygun bir mektep inşa edilmesine karar verilmiştir. Ancak bu inşaat da tamamlanamamış ve öğrenciler, eğitimleri için yer değiştirmeye devam etmişlerdir.¹⁶ II. Meşrutiyet sonrası sağır ve dilsizler için müstakil bina inşa etme düşüncesi tekrar canlanmış olsa da 1915 yılına kadar bu çalışmalar geçmişte olduğu gibi başarısız olmuştur. 26 Eylül 1915 tarihinde modern anlamda "Dilsiz ve Sağır Mektepleri" açmak için Maarif Nezareti tarafından bir nizamname hazırlanmıştır.¹⁷ Buna rağmen, gerek I. Dünya Savaşı'nın koşulları, gerekse maddi imkânsızlıklar müstakil okul

¹³ M. Zahir, "Sağır ve Dilsiz Çocukların Tedrisi", *Mecmu-i Edebiyye*, Cilt II, Sayı 59, 6 Aralık 1901, s. 49-50.

¹⁴ Günay- Görür, agm., s. 65-66.

¹⁵ Sağlam Tekir, *age.*, s. 109-112.

¹⁶ *age.*, s. 127-129.

¹⁷ Kemal Yakut, "Türkiye'de "Dilsiz ve Sağır" Mektepleri Nizam-Namesi-1915", *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, S.1, 1999, s. 182-184.; 4 Bölüm ve 25 Maddeden oluşan nizamname için bk. Yakut, agm., s. 187-189.; Sağlam Tekir, *age.*, s. 121-126.

açılmasına engel olmakla kalmamış yıllardır; farklı binalarda eğitim veren mevcut Dilsiz Mektebinin de kapatılmasına neden olmuştur.¹⁸ Sağır ve dilsizler için XX. Yüzyılın başlarında planlanan müstakil bir mektep kurma düşüncesi hayata geçmemiştir. Bu tarz bir mektebin kurulması ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında İzmir'de gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sağır ve Dilsizlerin Genel Durumu

1922 yılında Süleymaniye Medresesi bünyesinde açılan Dilsiz mektebi, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte önce Muavenet-i İçtimaiye İdaresi'ne devredilmiş ardından İstanbul Maarif Müdürlüğü'ne bağlanmıştır.¹⁹ Sağır ve dilsizlerin, Süleymaniye Medresesinin bir odasında bulunan Dilsiz Mektebinde eğitimlerine devam etmesi yıllardır var olan mektep sorununun sürdüğünü göstermekteydi. Bir muallim, bir mubassır ve bir hademe eşliğinde, mektebe kayıtlı yirmi öğrenci bulunmaktaydı.²⁰ Buradaki mektebi ziyaret eden Ali Haydar,²¹ öğrencilerin zor koşullar altında eğitim gördüklerini, mektepte tek öğretmen bulunduğunu ve öğrencilerin ışık ile havadan mahrum bir şekilde tek odalı taş bir binada eğitim gördüklerini aktarmış; hatta yağmurlu havalarda odanın tavanının dahi ıslandığını gözlemlemiştir.²²

İstanbul'da bu olumsuzluklar yaşanırken, Cumhuriyet Devri'nin ilk sağır ve dilsizler okulu 1923 yılında İzmir'de açılmıştır. Buca'da açılan okul, yirmi üç yatak kapasiteli bir binada eğitime başlamıştır.²³ Okul için devlette bir miktar

---

¹⁸ Sağlam Tekir, *age.*, s. 159-161.

¹⁹ Balcı, *age.*, s. 165.

²⁰ Ali Haydar, "Sağır ve Dilsizler", *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı 29, İstanbul, 1925, s. 1254.

²¹ 1883 yılında Bulgaristan'da doğan Ali Haydar (Taner) (1883-1956) II. Meşrutiyet Süreci'nde eğitim görmesi amacıyla yurt dışına gönderilip eğitimini tamamlayan ilk öğrenci olarak yurda dönmüştür. Cumhuriyet Dönemi'ne kadar öğretmenlik görevini belli aralıklarla sürdüren Ali Haydar Bey, Cumhuriyet'in ilanı sonrasında eğitimde yapılan yeniliklerde büyük rol oynamıştır. Özellikle 1926 yılında Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olmuş ve bu görevini on iki yıl sürdürmüştür. Ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Başkonak, "Ali Haydar Taner İle İşitme Engellilerin Eğitim Tarihi Üzerine", *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 8, Sayı 16, 2013, s. 246.

²² Haydar, *agm.*, s. 1256.

²³ Demirel, *age.*, s. 118. İzmir'deki Sağır ve Dilsizler okulu; Alber Karmona adında zengin bir Musevi tüccar tarafından kurulmuştur. Kendisi de dilsiz olan Karmona, eğitimini Paris'teki dilsizler mektebinde tamamlamış ve Türkiye'ye dönmüştü. Memleketine döner dönmez bir dilsizler mektebi açma girişimlerine başlamıştı. Bu okul kısa bir süre sonra Sıhhiye Vekâleti tarafından devralınmıştır. Bk. Osman Nuri Ergin, "Dilsizler Mektebi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt VIII, İstanbul, 1966, s. 4583. Nuran Yıldırım'ın ifade ettiğine göre İzmir'deki okul 1923 yılında Sıhhiye Vekâlet'ine devredilmiş ve bu tarihten sonra Sağır Dilsiz ve Körler Müessesesi adı ile faaliyetlerine devam etmiştir. Bk. Yıldırım, *age.*, s. 327.; İzmir'de açılan Sağır ve Dilsizler Okulu

ödenek sağlamış ve 1925 yılında burası, Muavenet-i İctimaiye Vekâletine devredilmiştir. Aynı sene, Karşıyaka'ya taşınan okula ilgi oldukça büyük olmuş ve öğrenciler için oymacılıktan marangozluğa kadar çeşitli şubeler açılmıştır.²⁴ 1928 yılındaysa İzmir'deki okul binası, devlet tarafından satın alınarak müstakil bir hale getirilmiştir. Ayrıca sağır, dilsiz ve körler müessesesinin dâhili talimatnamesi de yine bu yıllarda hazırlanmıştır.²⁵ 1923-1929 yıllarında yoğun bir eğitim faaliyeti yürüten İzmir'deki okula, yedi yaşından küçük ve on beş yaşından büyük öğrenciler kayıt yaptıramamaktaydı.²⁶ 1929 yılında *Akşam* gazetesindeki bir haberde; İzmir'deki okulda 65 öğrenci olduğu, öğrencilerin okuma-yazmanın yanı sıra sanatsal aktiviteleri de öğrendikleri yazılmaktaydı.²⁷

İzmir'deki dilsiz eğitimine yönelik olumlu gelişmeler yaşanırken aynı durum İstanbul'daki dilsiz eğitimi için söylenemezdi. Her ne kadar 21 Kasım 1925 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde İstanbul'daki dilsiz mektebinin tekrar açılacağı duyurulmuş hatta okuldaki erkek ve kız öğrencilerin hangi renk elbise giyeceği dahi belirtilmiş olsa da²⁸ bu konuda somut bir gelişme yaşanmamıştı. Sonunda, Millî Eğitim Bakanlığı'nın kararıyla 1899'dan itibaren faaliyet gösteren Süleymaniye medresesindeki okul, 1926 yılında Maarif Vekâleti kararıyla kapatılmış²⁹ ve öğrencileri de İzmir'deki okula nakledilmişti.³⁰ Bununla birlikte 1927 yılında İstanbul'da bir araya gelen sağır ve dilsizlerin birtakım hak taleplerinde bulunmak için İstanbul Valiliğine ve Şehremanetine başvurdukları görülmüştür.³¹

Anlaşıldığı üzere, hem Osmanlı Dönemi'nde hem de Cumhuriyet Dönemi'nde sağır ve dilsizlerin durumu genellikle onların eğitim alıp-almamaları

---

hakkında ayrıntılı bilgi için bk. *Sağır ve Dilsizler Körler Müessesesi 1923-19138*, İzmir, İtimat Basımevi, 1938.

²⁴Mustafa Gündüz, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Engelli Eğitimi Üzerine Gelişmeler", *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 2014, Yıl 10, Sayı 31, s. 11.

²⁵ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA)*, 01009963-5, 01009963-6.; Dahili Talimatname, 28 Kasım 1929 tarihinde 332 numara ile doksan madde halinde yayımlanmıştır. Ancak belgenin hangi yayınevinden ve hangi şehirde yayımlandığına dair bilgiye ulaşılamamıştır. Bu yüzden talimatnamenin örneği ekler kısmında yer alacaktır. Bk. EK-1.

²⁶ "İzmir Dilsiz ve Körler Mektebinde Aliller Nasıl Okutuluyor?", *Hâkimiyet-i Millîye*, 8 Ekim 1928, s. 1.

²⁷ *Akşam*, 17 Ekim 1929, s. 5.

²⁸ "Şehrimizde Dilsiz Mektebi Tekrar Açılıyor", *Cumhuriyet*, 21 Kasım 1925, s. 2.

²⁹ Balcı, *age.*, s. 166.

³⁰ Günay- Görür, *agm.*, s. 68.

³¹ "Memlekette 7-8 Bin Dilsiz Var", *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1927, s. 1.

üzerinden değerlendirilmiştir. Ancak, bu iki dönemde de İstanbul'da sağır ve dilsizlere yönelik müstakil bir mektep binasının tesis edilememiş olması, buradaki dilsizler açısından ciddi bir problem haline gelmiş ve bu sorun 1930'lu yıllarda da devam etmiştir. Bunun üzerine İstanbul'daki sağır ve dilsizler, mektep sorunlarının ve sosyal hayatta karşılaştıkları problemlerin önüne geçmek adına kongreler düzenleyerek sorunlarını çözmeye çalışmışlardır. Artık onlar için bu kongreler bir süreklilik haline gelecek ve her yıl toplanmaya başlayacaklardır.

Sağır ve Dilsiz Kongreleri

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de siyasi, sosyal ve ekonomik alanlara doğrudan etki eden bir inkılap süreci başlamıştır. Bu sürecin başlarında siyasi ve ekonomik inkılaplar öne çıkmış olsa da özellikle 1930'lu yılların başından itibaren sosyal alandaki değişim hamlelerinin toplumda daha çok hissedildiği gözlenmiştir. İşte bu yıllarda İstanbul'daki sağır ve dilsizler, kongreler düzenleyerek sosyal hayatlarındaki zorluklara dikkat çekmeye başlamışlardır. Bu kongreler 1930 yılından Atatürk'ün vefatına kadar olan süreçte 1935 ve 1938 yılları hariç düzenli olarak gerçekleşmiştir.

Sağır ve dilsizlerin bir arada hareket etmelerini sağlayan kişi Süleyman Sırrı Bey (Gök)³² olmuş ve bu kişi 1930 yılında Sağır, Dilsiz ve Körler Tesanüt Cemiyeti'ni kurmuştur.³³ Cemiyetin kurulmasının ardından faaliyetlerine yönelik ilk haberler de basında yer almaya başlamıştır. 9 Ağustos 1930 tarihli *Son Posta* gazetesinde; Dilsizler Cemiyeti'nin İstanbul'da bir dilsizler mektebi açacağı ve bu konuda Muallimler Birliğinden yardım talep ettiği haberi yer almaktaydı.³⁴ İlerleyen günlerde de sağır ve dilsizlerin bir kongre düzenleyecekleri ilan edilmişti.³⁵ Çok geçmeden Süleyman Sırrı Bey'in başkanlığındaki Dilsizler Cemiyeti, ilk kongresini 15 Ağustos 1930 tarihinde Fatih'te gerçekleştirmiştir. Kongrenin açılışında Süleyman Sırrı Bey, el hareket ve işaretleriyle topluluğa hitap etmiş ve geçmişten süregelen mektep sorununa öncelikli konu olarak değinmiştir. Buna göre; Türkiye'de iki binden fazla dilsiz bulunduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'da bir mektep açılması için Maarif Vekâletine başvurduklarını belirtmiştir. Kongrede sadece mektep meselesi üzerinde

---

³² Süleyman Sırrı Gök 1906 yılında İstanbul'da doğmuştur. Osmanlı Devleti'nde açılan ilk dilsiz mektebinin Rağıp Paşa binasında bulunan okuldan mezun olmuştur. Okuma yazmasını da bu okulda aldığı eğitim ile sağlamıştı. Ayrıntılı bilgi için bk. Şükrü Halûk Akalın, "Türk İşaret Dili Tarihinde Unutulmaz Bir İsim: Süleyman Gök", *Türk Dili*, Yıl 70, Sayı 835, Temmuz 2021, s. 5.

³³ Sezai Balcı, "Sultan II. Abdülhamid Devrinde Engelliler Eğitimi (1889-1909): Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi", *II. Abdülhamid Sempozyumu*, Cilt 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Selanik, 2014, s. 312.

³⁴ "Dilsiz Mektebi", *Son Posta*, 9 Ağustos 1930, s. 2.

³⁵ "Dilsiz ve Sağırlar", *Son Posta*, 14 Ağustos 1930, s. 2.

durulmamıştır. Cemiyet başkanının ardından söz alan Edgart Faracı Efendi de dilsiz kadınların dilsiz erkeklerle evlenmesi gerektiğinin altını çizmiştir; çünkü ona göre; dilsizlerin konuşma özrü olmayan kimselerle evlenmeleri, evliliğin saadetini bozabilirdi. Konuşmacıların ardından sağır ve dilsizler kongresi sona ermiş ve kongrede konuşulan konuların Cumhurbaşkanı'na iletilmesi için aralarından bir heyetin seçilerek Ankara'ya gönderilmesi hususunda mutabık kalınmıştır.³⁶ Kongrede Edgart Faracı Efendi'nin gündeme getirdiği dilsiz kadın ve erkeklerin birbirleriyle evlenmesi konusu basında da yer bulmuştur. Nitekim *Vakit* gazetesi, diğer konulara nazaran dilsizlerin birbiriyle evlenmeleri konusu üzerinde daha çok durmuş hatta 15 Ağustos'taki dilsizler kongresinde, Avrupa'da da dilsizlerin yine dilsizlerle evlendiğine dair örnekler verildiğini ayrıntılı olarak okuyucularına aktarmıştır.³⁷

Görüldüğü üzere, sağır ve dilsizlerin bir araya gelerek kongre düzenlemesi basının da dikkatinden kaçmamıştı. Dönemin önde gelen gazetelerinden *Vakit*'in birinci sayfasından bu kongrenin haberini vermiş olması basının konuya ne kadar önem verdiğinin bir göstergesiydi. 15 Ağustos'taki kongreyi başarıyla gerçekleştiren Dilsizler Cemiyeti, eylül ayında idare heyetinin belirlenmesi amacıyla kendi aralarında bir seçim düzenleyerek, başkanlığa Süleyman Sırrı Bey'i, kâtipliğe Ahmet Kara Ali'yi, muhasipliğe İbrahim'i, veznedarlığa Hüseyin Avni'yi ve azalığa da Tahir Bey'i seçmişlerdi.³⁸

Sağır ve dilsizler sadece kongrelerle bir araya gelmiyorlar, sosyal hayatta da birlikte zaman geçiriyorlardı. Hikmet Feridun'da (Es) onların bu yaşantılarını bizzat gözlemleyerek gazetesi *Akşam*'da anlatmıştı. Yorgun olmasından dolayı Fatih'te bir kahvehaneye girdiğini aktaran Hikmet Feridun, bir süre sonra burasının "Dilsizler Kahvehanesi" olduğunu fark etmiş ve burada Süleyman Sırrı Bey ile de tanışarak, dilsizler hakkında edindiği bilgileri gazetesinde şu şekilde anlatmıştı:³⁹

"...kibar, nazik bir genç. Uzun zaman Almanya'da bulunmuş. Orada ki dilsizler cemiyetine girmiş. Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'da en iyi dilsizce konuşan dilsizmiş. Bana işaretle ve yazı ile dilsiz lisanı hakkında epeyce malumat verdi. Dilsizce, Fransızca, İngilizce Almanca, İspanyolca gibi başlı başına bir lisanmış. İki türlü dilsizce varmış; biri alelade ve gelişi güzel işaret. Öbürü, bütün dünyada konuşulan ve her milletin dilsizleri tarafından kullanılan esperanto gibi lisan. Bu lisanda işaretlerin muayyen manaları var."

³⁶ "İstanbul Dilsizleri Dün Bir İçtima Aktettiler", *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 1930, s. 3.

³⁷ "Sessiz Sedasız Kongre", *Vakit*, 16 Ağustos 1930, s. 1.

³⁸ "Sağır ve Dilsizlerin İntihabı", *Vakit*, 20 Eylül 1930, s. 2.

³⁹ Hikmet Feridun, "Dilsizler Kahvesinde Bir Saat", *Akşam*, 24 Ağustos 1930, s. 5.

Gazeteci Hikmet Feridun'un dilsizler kahvehanesine dair anlattıkları, dilsizlerin özgün bir sosyal yaşantılarının olduğunu göstermekteydi. Bununla birlikte sosyal ortamda dahi dilsizlerin gündeminin birinci sırasında eğitim hususu dolayısıyla mektep sorunu yer almaktaydı. 1930 yılında düzenledikleri kongre ile bu mesele hakkında seslerini duyurmaya çalışan sağır ve dilsizler, 1931 yılına gelindiğinde taleplerinde ısrarcı olduklarını ispatlamışlardır. Sonunda, 5 Ocak 1931'de İstanbul'da mektep açılması konusunda Maarif Vekâletine başvurmuşlar ancak bu başvuruya herhangi bir yanıt alamamışlardır; hatta Süleyman Sırrı Bey konu hakkında; Hükûmetten para istemediklerini, kendi imkânlarıyla mektebi açmak istediklerini buna rağmen yanıt alamadıklarından da yakınmıştı.⁴⁰

Süleyman Sırrı Bey'in yukarıdaki demecinden kısa bir süre sonra konu hakkında Ankara'dan olumsuz bir yanıt gelmiştir. Konuya dair açıklama yapan Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'da birkaç yüz sağır ve dilsizin olduğunu ve çoğunun okuyup yazma bilmediğini, kendilerinin de bunlara ders göstermek amacıyla Maarif Vekâlet'ine başvurduklarını ancak dilsizlerin eğitimlerini ilerletmeleri için önce İzmir'deki okula gitmeleri ardından İstanbul'da mektep açılmasına müsaade edileceği şeklinde vekâletten cevap geldiğini belirtmiştir. Bu durumdan ötürü cemiyetlerinin girişimlerine ara verdiğini de duyurmuştur.⁴¹

Cemiyet, her ne kadar Maarif Vekâletinin kararının ardından faaliyetlerine ara vermiş olsa da aylar sonra İstanbul'daki sağır ve dilsizlerin vilayete bir mektep açılması konusunda başvurdukları görülmüştü.⁴² Bu durumda gösteriyor ki sağır ve dilsizler, cemiyetleri dağılmasına rağmen mektep açmak konusundaki ısrarlı tavırlarını sürdürmekteydiler. Bunun için, 19 Aralık 1931'de tekrar cemiyetlerini faaliyete geçirmişlerdi. Konu hakkında Süleyman Sırrı Bey, Maarif Vekâletine geçmişte yaptıkları başvurunun reddedildiğini, İstanbul'da mektep açmak için cemiyet içerisindeki hocaların yüksekokul mezunu olma şartının öne sürüldüğünü hatırlatmış ve cemiyetteki altmış aza içerisinde sadece üç kişinin yeni harfleri bildiği bilgisini vermişti. Ayrıca dört ailenin, dilsiz çocuklarına okuma-yazma öğretilmesi için müracaatta bulunduğunu, kendilerine gelen bu isteğe kayıtsız kalmamak adına maarif başmüfettişliğine mektep açılması konusunda tekrar başvurduklarını açıklamıştı.⁴³

---

⁴⁰ "Dilsizler Mektep Açacaklar", *Son Posta*, 5 Ocak 1931, s. 7. Milliyet gazetesi de İstanbul'daki sağır ve dilsizlerin Maarif Vekâletine mektep açmak talebiyle başvurduğunu ve vekâletin bu konuyu tetkik edeceğini okuyucularına duyurmuştu. Bk. "Dilsiz ve Sağırılar", *Milliyet*, 5 Ocak 1931, s. 2.

⁴¹ "Dilsizler Cemiyeti Dağıldı", *Son Posta*, 30 Ocak 1931, s. 2.

⁴² "Dilsiz Mektebi Açmak İsteyenler", *Vakit*, 28 Ekim 1931, s. 3.

⁴³ "Dilsiz ve Sağırılar Mektep İstiyorlar", *Vakit*, 20 Aralık 1931, s. 2.

Dilsizler Cemiyeti'nin yeniden faaliyete geçmesiyle birlikte sağır ve dilsizler de yeni bir kongre düzenlemek istediler. Kongre için birçok dilsizin kararlaştırılan mekâna gitmesine rağmen yeterli sayıya ulaşılmadığı ve bu yüzden toplantı gerçekleşmemiştir; çünkü cemiyetin aza sayısı altmış kişiden ibaretti. Altmış kişinin haricinde bazı dilsizlerin cemiyete girmek istediği fakat bunların kayıtlarının henüz tamamlanmadığı basına yansımıştı.⁴⁴ Sonuç olarak, 1931 yılının ilk aylarında cemiyetlerini dağıtan dilsizler, aynı yılın son aylarında cemiyetlerini faaliyete geçirmişler ve mektep taleplerini tekrar gündeme getirmişlerdi. Böylece daha etkin bir şekilde hareket edeceklerdi. Nitekim 1932 yılının hemen başlarında dilsizler bir kongre daha düzenlemişlerdi.

15 Ocak 1932 tarihinde Halk Fırkası binasında toplanan cemiyet üyeleri, sorunlarının çözümü için Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e bir heyet gönderme kararı almışlar ve Paris'te düzenlenecek olan uluslararası dilsiz kongresine katılabilmek için Hükûmetten izin alma girişimlerine başlamışlardır. Ayrıca cemiyet, mektep çağrısını yinelemekten de geri durmamıştır.⁴⁵ Bununla birlikte Dilsizler Cemiyeti için 1932 yılı oldukça hareketli geçmiştir. Cemiyet, gerek uluslararası dilsiz kongresine katılma girişimleri gerekse başta mektep meselesi olmak üzere sosyal yaşantılarındaki ihtiyaçları için yıl içerisinde birden fazla kongre düzenlemişlerdir. Nitekim yılın ikinci kongresi 2 Nisan'da gerçekleşmiştir. Yekta Ragıp'a göre bu kongre; diğerlerine nazaran daha dikkat çekiciydi. Kongrenin dikkat çekmesindeki ilk etken, "katılımcıların hararetli tartışmasına ve hızlı el hareketlerine rağmen salondan çıt çıkmamasında(!)" gizliydi. Her zaman olduğu gibi kongrede ilk olarak kürsüye Süleyman Sırrı Bey gelmiş ve ardından Medeni Bey söz almıştır. Yekta Ragıp, Medeni Bey'in dilsizler mektebinde yedi sene eğitim aldığını ve idare cemiyetinin raporunu da onun okuduğunu aktarmıştır. Tabii, Medeni Bey önce raporu okuyor ardından el işaretleriyle dinleyicilere yazılanları naklediyordu. Raporda, verilen eğitimin dilsizleri himaye etmediği, Süleyman Sırrı Bey'in on iki dilsize okuma yazma öğrettiği, yirmi üç dilsizin müracaatı üzerine gece kursu açılacağı ve İstanbul'da bir dilsiz mektebi açılması için yüksek makamlara heyet gönderileceği gibi önemli hususlar yer almaktaydı. Bu sırada Yekta Ragıp, cemiyet başkanı Süleyman Sırrı Bey'in söz aldığını ve şunları belirttiğine dikkat çekmiştir: "*Feryat ediyorsuz, memleket neden bizî cabil bırakıyor, ebediyen yük hayvanları gibi ifade-i meram*

⁴⁴ "Dilsizler Toplanamadılar", *Cumhuriyet*, 20 Aralık 1931, s. 4.

⁴⁵ "Dilsizler Dün Kongre Aktettiler", *Cumhuriyet*, 16 Ocak 1932, s. 2.

etmekten aciz olarak mı yaşayacağız, mektep açma işini ehemmiyetle takip etmek lazımdır. Yeni idare heyetinden bu işi bekliyoruz.”⁴⁶

Anlaşılan o ki, sağır ve dilsizlerin birçok sorunu bulunmasına rağmen esas meseleleri İstanbul'da müstakil bir mektep açılmamasıydı. Bunun için cemiyet kuran, kongreler düzenleyen, Cumhurbaşkanına ve devletin çeşitli makamlarına heyetler gönderme girişiminde bulunan sağır ve dilsizler, seslerini duyuramamaktan şikâyetçiydi. Aslında Süleyman Sırrı Bey'in “yük hayvanları gibi ifade-i meram etmekten aciziz” sözleri de onların içinde buldukları durumu açıkça göstermekteydi.

2 Nisan 1932 tarihli kongrede görüşülen konular basında geniş yer bulmuştu; zira Himaye-i Etfal cemiyetinin dilsizler için kılık-kıyafet teminine yönelik teşebbüste bulunduğu ve bu girişimin kongrede reddedilmesi, dilsizlerin mahkemelerde ve devlet dairelerindeki işlerinin pahalılığı, tercümanlık ihtiyaçlarının artması, tren hatları ile vapurlarda ücretsiz seyahat etmeleri ve yine Anadolu'daki dilsizlerin sorunları gibi temel problemleri de basınında gündemindeydi. Son olarak mektep meselesi için Meclis'e müracaatta bulunulacağı da bu kongrede kararlaştırılmıştı.⁴⁷

Kongrelerde dilsizlerin yaşadığı birçok sorun gündeme getirilmiş hatta Anadolu'daki dilsizlerin dahi ihtiyaçları üzerine çözüm arayışlarına girdikleri görülmüştür. Tüm sorunlarının yanında İstanbul'da müstakil bir mektep açılması hususu ayrıca üzerinde durdukları meseleydi. Neredeyse bütün kongrelerinde öne çıkan bu sorun her geçen gün büyüyen bir problem haline gelmiştir. Onlarda seslerini duyurabilmek için basından da olabildiğince istifade etmeye çalışmışlardır.

13 Nisan 1932 tarihinde *Son Posta* gazetesi muhabiri, Dilsizler Cemiyetine bir ziyaret düzenlemiştir. Kendisini karşılayan bir dilsiz gencin “acıklı yüzünü” tarif ettikten sonra “mektep yok!” isyanıyla karşılaştığını belirten muhabir, cahil kaldıkları ve hiçbir işe yaramadıkları şeklinde sitemin devam ettiğini aktarmıştır. Genç üyenin sitemi bununla sınırlı kalmamıştır. Muhabirin anlattığına göre; duvardaki Anadolu haritası üzerinden ülkede bir tek İzmir'de dilsiz mektebi olduğunu belirten bu kişi, İstanbul ve Ankara'da birer dilsiz mektebi neden açılmasın, diye sormaktaydı. Bu soruyla Avrupa'da çok fazla mektep olduğu ve dilsizlere birkaç lisanın öğretildiğini, kendilerininse cahil kaldığını vurgulamıştır. Son olarak genç dilsiz, muhabire; *“bizden az bahsediyorsunuz. Dertlerimizi yazmakla tükenir gibi değil. Dilimiz yok ki; sözümüzü dinlensin. Bizî herkes basından savıyor”*

⁴⁶ Yekta Rağıp, “Elli Kişi Hararetili Bir Kongre Yaptılar”, *Vakit*, 2 Nisan 1932, s. 4. 1 Nisan 1932 tarihinde düzenlenen kongreye altmış kişi katılmış ve idare heyeti seçilerek kongre sona ermişti. Bk. “Dilsizlerin Kongresi”, *Son Posta*, 2 Nisan 1932, s. 2.

⁴⁷ “Dilsiz ve Sağırılar Dün Toplandılar”, *Milliyet*, 2 Nisan 1932, s. 5.

demmiştir.⁴⁸ İkili arasındaki bu konuşmaya daha sonra Süleyman Sırrı Bey'de katılmıştır. Süleyman Sırrı Bey; Türkiye'de dokuz bin dilsizin olduğunu ve bunların yedi yüz elli tanesinin İstanbul'da olduğu bilgisini vermiştir. İstanbul'da geçmişte bir dilsiz mektebi bulunduğunu ve Dilsiz Cemiyetindekilerin o mektepten mezun olduklarını ifade ederek eski harfleri herkesin bildiğini belirtmiş ancak yeni harfler kabul edildikten sonra cahil kaldıklarının da altını çizmiştir. İşte bu nedenle İstanbul'da bir dilsiz mektebi açılması gerektiğini, bunun kendilerinin hakkı olduğunu ve eğitime önem veren Hükûmetin dilsizleri cahil bırakmasının uygun olmadığını kâğıda yazarak düşüncelerini muhabirle paylaşmıştır. Bu sırada Cemiyet Başkanı, İzmir'deki dilsiz eğitiminin dudak hareketleriyle verildiğini oysa dilsizler için esas eğitimin işaretlerle olması gerektiğini belirterek İzmir'deki dilsiz eğitiminin yöntemini eleştirmiştir. Tüm bu sitelere rağmen Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'daki hiçbir dilsizin hayatından şikâyetçi olmadığını, marangozluk, demircilik, makinistlik, berber, tütün ameleliği gibi meslek dallarında işler yaptıklarını da sözlerine eklemiş hatta aralarında devlet dairelerinde ve özel kurumlarda kâtiplik yapanların dahi olduğu bilgisini vermiştir.⁴⁹

Görüldüğü üzere, dilsizler 1 Kasım 1928 yılında gerçekleşen Harf İnkılabı ile yeni harfleri öğrenememişlerdi. Bunun için mektep taleplerini daima gündeme getirmişler içinde buldukları müşkül durumu her fırsatta öne çıkarmaya çalışmışlardı. Bunu gerçekleştirirken Hükûmete ve basına da sitem etmeyi ihmal etmemişlerdi; ancak Cemiyet Başkanı, bütün bu olumsuzluklara rağmen hayatlarından memnun olduklarını ve yaşamlarını çeşitli meslek dallarında sürdürdüklerini ifade etmekten geri durmayarak hem hayatlarını sürdürdükleri mesajını vermiş hem de sosyal yaşantılarına dair ayrıntılı bilgiler paylaşmıştır.

1932 yılında henüz sağır ve dilsizlerin mektep sorunları çözüme kavuşmuş olmamasına rağmen kendi aralarındaki eğitim faaliyetlerini aksatmadan sürdürmeye gayret göstermişlerdi. Bu durumun somut örneği ise daha önce duyurdukları gece kurslarının açılmasıydı. Kurslar için sınavlar düzenlemiş ve sorulan sorulara adayların hepsi başarıyla cevap vermişlerdi.⁵⁰

Her ne kadar Dilsizler Cemiyeti, kendi imkânları içerisinde birtakım faaliyetlerde bulunmaya çalışsa da cemiyet içerisinde yer alan muhalif sesler bu girişimleri eleştirmektedir, zira muhaliflerin önde gelen şahıslarından olan

⁴⁸ "Sağır ve Dilsizler Arasında", *Son Posta*, 13 Nisan 1932, s. 6. Avrupa'daki sağır ve dilsiz eğitimi de zaman zaman Türk basınında yer bulmaktaydı. Nitekim gazeteci Selim Sırrı'nın Bulgaristan'daki sağır ve dilsiz mektebindeki gözlemleri bu duruma bir örnek teşkil etmekteydi, bk. Selim Sırrı, "Sağır ve Dilsizler Mektebi'nde", *Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1932, s. 3.

⁴⁹ "Sağır ve Dilsizler Arasında", *Son Posta*, 13 Nisan 1932, s. 6.

⁵⁰ "Dilsiz Talebe", *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1932, s. 4.

Abdülkadir Bey, Cemiyetin iş yapamadığından ve birtakım suiistimallerde bulunduğundan yakınmıştır. O bu sözleri cemiyet binasında toplandıkları sırada sarf etmiştir. Muhaliflerin tepkisine karşılık söz alan başkan Süleyman Sırrı Bey ise suçlamaları reddetmiştir; hatta Cemiyetin faaliyetlerinde suiistimal olmadığına dair noterden aldığı belgeyi de muhaliflere göstermiştir. Toplantı sonrasında bir muhabire demeç veren Süleyman Sırrı Bey, konuyu mektep meselesine getirmiş ve Anadolu'daki dilsizleri İstanbul'a getirerek mektep açılmasının çok elzem olduğunu vurgulamıştır. İzmir'deki mektebin yetmediğine dikkat çeken Cemiyet Başkanı, dilsiz eğitimi konusunda bütün vasıflara haiz olduklarının da altını çizmiştir. Buna rağmen Maarif Vekâletinin mektep taleplerini kabul etmediği bilgisini de sözlerine eklemiştir.⁵¹

Süleyman Sırrı Bey, mektep konusundaki taleplerinin karşılanmamasına rağmen mücadelesinden vazgeçmemiştir. Nitekim Eylül ayında Hükûmet yetkilileriyle görüşmek için arkadaşıyla birlikte bisikletle Ankara'ya yola çıkacağı bilgisi basında yer almıştır. Cemiyet Başkanı, konuyla ilgili öncelikli olarak mektep isteyeceklerini ardından sağır ve dilsizlerin yarı ücretle seyahat etmeleri için talepte bulunacaklarını belirtmiştir.⁵² Ankara'daki temaslarının ardından İstanbul'a dönen Süleyman Sırrı Bey, seyahatine dair şunları paylaşmıştır:⁵³

“Evvvelce dilsizlere mahsus olmak üzere bir mektep açılmasına müsaade verilmişti. Fakat sonradan bu tatbik edilemedi. Bu sefer Ankara'ya giderek kıymetli maarif vekili Reşit Galip Beyefendi ile temas ettik. Reşit Galip Beyefendi bize karşı çok merhametli davrandılar. Mektebimizin açılmasına müsaade ettiler.”

Süleyman Sırrı Bey'in ifadelerinden anlaşıldığına göre, uzun yıllardır arzu edilen Dilsiz Mektebinin açılması Hükûmet tarafından onaylanmıştı. Nitekim basında da mektebin açılması için on beş günlük bir süreden bahsedildiği görülmüş; hatta mektebin yeri dahi belli olmuş ve İnkılap Lisesi binasının bir kısmının tahsis edileceği duyurulmuştu.⁵⁴ Dilsiz Cemiyeti, mektep ideallerine ilk kez bu kadar yaklaşmıştı. Bu yüzden 1932 yılındaki üçüncü kongrelerini düzenleme kararı almışlardı.⁵⁵

---

⁵¹ “Dilsizlerin Gürültülü İçtîmai”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1932, s. 2. Süleyman Sırrı Bey'in mektep taleplerinin reddedildiğine dair sözlerine rağmen diğer gazetelerde mektep açılmasına dair Maarif Vekâlet'ine başvurduğu bilgisi yer almaktaydı. Bk. “Sağır ve Dilsizlerin İçtîmai”, *Akşam*, 29 Temmuz 1932, s. 4.; “Dilsizler”, *Son Posta*, 30 Temmuz 1932, s. 3.

⁵² “Dilsizler Mektep İstiyor”, *Cumhuriyet*, 6 Eylül 1932, s. 2.

⁵³ “Dilsiz İçin Mektep”, *Vakit*, 28 Kasım 1932, s. 3.

⁵⁴ “Dilsiz Mektebi”, *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1932, s. 4.

⁵⁵ “Sağır ve Dilsizler Cemiyeti Kongresi”, *Milliyet*, 9 Aralık 1932, s. 4.

9 Aralık 1932 tarihinde düzenlenen kongrenin ana gündem maddesi mektep açılma izninin verilmesiydi. Süleyman Sırrı Bey, cemiyetin faaliyet raporlarını ve Ankara'daki temaslarını anlattıktan sonra açılacak olan mektebe dair şu ayrıntıları paylaşmıştı:⁵⁶

“Mektep İnkılap liselerinde leyli ve nehari olarak açılacak, iki mütehasıs doktorun idaresi altında bulunacaktır. Gösterdiği alaka ve suhuletten dolayı İnkılap liseleri müdürü Nebizade Hamdi Bey'e bilhassa teşekkür ederim. Ayrıca gece kursları da açacağız. Bu irfan müesseseleri bizim tahsil ihtiyaçlarımızı mehmaemken [olabildiği kadar] karşılayacaktır.”

Mektep meselesinin yanı sıra seyahatlerin artık indirimli gerçekleştirileceği ve sokaklarda sarı kenarlı, kırmızı şeritli kasketler giyilmesine izin verildiği 9 Aralık Kongresi'nde duyurulmuştur.⁵⁷ Ayrıca Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e de teşekkür etmeyi ihmal etmeyen dilsizler, açılacak olan mekteplerine sekiz ile on beş yaş arasındaki çocukların alınacağını ve büyükler için ise kurslar açılacağı bilgisini vermişlerdir.⁵⁸ Bu kongreye basınında ilgisi büyük olmuştur. *Cumhuriyet* gazetesinin haberine göre her sene düzenlenen uluslararası dilsiz kongresine parasızlıktan dolayı Dilsiz Cemiyeti katılamamıştır. Bununla birlikte idare heyetinde yapılan seçimlerde de küçük değişikliklerin gerçekleştiği görülmüştür.⁵⁹ *Vakit* gazetesiyse kongreye yüzden fazla kişinin katıldığı bilgisini vermiş ve dilsizlerin kendilerine verilecek eğitim ile vatana hizmet etmek arzusunda oldukları belirtilmiştir.⁶⁰

Uzun süredir mücadelesinin verildiği İstanbul'da mektep açma talebi, Maarif Vekâleti tarafından 1932 yılının son aylarında kabul edilmiştir. Bunun üzerine, dilsizler hızlı bir şekilde işe koyulmuş, mekteplere alınacak öğrenciler için şartları dahi belirlemişlerdir. Ancak, 1933 yılının hemen başında Süleyman Sırrı Bey'in bir beyanı olumlu havanın dağılmasına neden olmuştur. Süleyman Sırrı Bey; bina tuttıklarını, gazetelere ilan vererek öğrenci kaydına başladıklarını buna rağmen Sıhhat Vekâletinin kendilerine engel çıkardığını açıklamıştır. Bu engelse açılacak olan mektebin müdürünün, mutlaka bir doktor olmasının Vekâlet tarafından şart koşulmasından ileri gelmekteydi. Birçok hazırlık ve masraf

⁵⁶ “Sessiz Fakat Hararetili Kongre”, *Milliyet*, 10 Aralık 1932, s. 1-6.

⁵⁷ “Sessiz Fakat Hararetili Kongre”, *Milliyet*, 10 Aralık 1932, s. 6.; Sağır ve Dilsizlerin sokaklarda şapka giyme istemesinin nedeni kazalardan korunmak amacı taşımaktaydı. Bunun için Eylül 1932'de vilayete başvurulmuş ve vilayette bu durumu onaylamıştı. Daha açık ifade ile Aralık 1932'de vurgulanan kasket giyilme meselesi, üç ay öncesinde zaten kabul edilmişti. Bk. “Sağır ve Dilsizlerin Yeni Kasketleri”, *Vakit*, 9 Eylül 1932, s. 4.

⁵⁸ “Sessiz Fakat Hararetili Kongre”, *Milliyet*, 10 Aralık 1932, s. 6

⁵⁹ “Sessiz Kongre”, *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1932, s. 2.

⁶⁰ “El ve Dudak İşaretleriyle Dilsizlerin Kongresi”, *Vakit*, 10 Aralık 1932, s. 1-2.

yapmalarından dolayı çıkarılan engel karşısında cemiyet başkanı sert bir şekilde tepkisini göstermiş ve Sıhhat Vekâletini mahkemeye vermiştir.⁶¹ Bu olumsuz gelişmeye rağmen dilsizler, sosyal hayattaki faaliyetlerine devam ederek kendi bünyelerinde bir spor kulübü tesis etmişler ve spor branşları arasında özellikle boks şubesine ayrı bir önem atfetmişlerdi.⁶² Yine bugünlerde *Sağır, Dilsiz ve Körleri Himaye Cemiyeti* adı altında bir dernek kurulması da onların sadece mektep meselesine odaklanmadığını göstermekteydi; ancak Hükûmet, kurulan bu derneğin kamuya yararlı cemiyetlerden sayılamayacağını saptamıştı. Bunun gerekçesiye cemiyetin nizamnamesinde yer alan ilk dört maddenin henüz uygulanmamış olmasıydı. Bu maddelerin içeriğine bakıldığında; sağır, dilsiz ve körlerin eğitim alanında yükselmeleri için mektep ve kütüphane açmak, anasız babasız çocuklara bakmak gibi unsurları yerine getirmeleri gerekmekteydi. Hükûmet, nizamnamesindeki bu maddeleri uygulamamasından dolayı açılan cemiyetin kamuya yararlı olmadığına hükmedilmişti.⁶³

Sosyal yaşamlarında toplumdan ayrı düşmemek, hayatın merkezinde yer alabilmek adına faaliyetlerde bulunduğu görülen sağır ve dilsizlerin mektep meselesiye hâlâ çözülememişti. Aslında Dilsizler Cemiyetinin bu konudaki girişimleri Hükûmet tarafından da dikkate alınmış olacak ki, Maarif Vekâleti mektep açılmasına izin vermişti. Buna rağmen eğitim almalarının önünde farklı engeller ortaya çıkmıştı. O günlerde Dilsizler Cemiyetinin faaliyetleri sadece Türkiye'de dikkat çekmemekteydi. Parasızlıktan Uluslararası Dilsiz Kongresine heyet gönderemeyen Cemiyet, 5 Haziran 1933 tarihinde Fransız dilsizleri tarafından ülkelerine davet edilmişti. Davet üzerine Cemiyet, aralarından bir heyet belirlemiş ve Fransa'ya gitmek için hazırlıklara başlamıştı. Cemiyet Başkanı, konu hakkında basına bilgi verirken mektebin yeni eğitim öğretim hayatında açılacağını duyurmuş ve konumları itibariyle güçlendiklerini belirterek Millî Türk Talebe Birliği'nin de kendilerine destek olduğunu açıklamıştı.⁶⁴ Bununla birlikte, Süleyman Sırrı Bey, İzmir'deki sağır, dilsiz ve körler mektebinde verilen eğitimin yetersiz olduğunu düzenledikleri kongrelerde ve gazete demeçlerinde sık sık ifade etmekteydi. Nitekim Avrupa'ya gitme hazırlıkları yapıldığı bir dönemde İzmir'deki dilsiz eğitiminin yetersizliğine dair bir haber basında yer almıştı. Süleyman Sırrı Bey, İzmir'deki mektepte yedi sene eğitim görmüş iki genci yanına alarak *Cumhuriyet* gazetesine gitmiş ve herkesin gözü önünde gençleri sınava tabii tutmuştu. Gazete muhabirinin de şahitliğinde

⁶¹ "Dilsizler", *Son Posta*, 23 Ocak 1933, s. 2.

⁶² "Dilsizler", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1933, s. 7.

⁶³ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşinleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30-10-0-0.80-526-13.

⁶⁴ "Mühassıs Gönderiyoruz", *Milliyet*, 18 Haziran 1933, s. 1-4.

öğrenciler, yedi senelik eğitimleri sürecinde hiçbir şey öğrenmediklerini sınav sonuçları ile herkese göstermişti. Bu yüzden gazetede, onun, İzmir'deki okula yönelik eleştirilerine hak vermiş ve dolayısıyla İstanbul'da mektep açma isteğini destekler hale gelmişti.⁶⁵

Süleyman Sırrı Bey'in İzmir'deki mektebe yönelik olumsuz ifadeleri İzmir'deki Dilsiz mektebi tarafından üzüntüyle karşılanmıştı. Avrupa'dan okullarına heyet geldiğini ve verdikleri eğitimleri çok beğendiklerine dikkat çeken İzmir'deki mektep idarecileri, işaret yerine dudak okuma yöntemiyle iki senede bütün öğrencilere eserlerin öğretildiğini hatırlatma gereksinimi duymuştu.⁶⁶ İdarecilerin basına verdiği bu demeç aslında Süleyman Sırrı Bey'e bir cevap niteliği de taşmaktaydı. İstanbul'daki cemiyetin İzmir'deki dilsiz eğitimine olumsuz yaklaşmasının başta gelen nedeni, kendi öğretim metotlarının buradaki okulda uygulanmamasıydı; çünkü daha öncesinde Süleyman Sırrı Bey, dudak okuma yerine işaret üzerinden eğitim verilmesinin doğru olacağını zikretmişti. Bununla birlikte, İzmir'deki mektepte yedi sene eğitim görmüş öğrencilerin bir şey öğrenmeden mezun olduklarına şahit olmaları da İstanbul Dilsiz Cemiyetini rahatsız etmekteydi. İşte bu yüzden cemiyet, İzmir'e kıyasla daha nitelikli bir mektep açma isteğini daima muhafaza etmiş ve sık sık bu taleplerini ilgili mercilere taşımıştı.

Dilsiz Cemiyeti'nin yıllardır süregelen mektep açma girişimleri, basında çıkan haberlere göre nihayet Eylül 1933'te neticelenmişti. Buna göre, sağır dilsiz ve körlerin eğitimleri 11 Eylül'de başlayacaktı.⁶⁷ Nitekim 11 Eylül günü Saraçhane Hayriye Lisesi binasında sağır dilsiz ve körler mektebi açılmıştı. Mektebin öğretmeni aynı zamanda cemiyet başkanı olan Süleyman Sırrı Bey olmuştu. Okuldaki eğitime dair, birçok yeni uygulamaların gerçekleştirileceği, körlere okumayı öğretmek için kabartma yazılar ve levhaların hazırlanacağı bildirilmişti. Ayrıca yeni usullerle sağır ve dilsizlerin konuşmalarının da sağlanabileceği belirtilmişti.⁶⁸ Her ne kadar mektebin açıldığı duyurulmuş ve hatta eğitim metotları belirlenmişse de mektepteki eğitimin on gün sonra başlayacağı gazetelerde yer almıştı. Gazetelerde; mektebe başvuru olması durumunda körlerin de okula alınacağı ve Anadolu'dan talebe kabul edileceği bilgisi yer almıştı. Uygulanacak yeni usullerde ise Alman, Fransız ve Amerikan modellerinin örnek alınacağı cemiyet başkanı tarafından duyurulmuştu.⁶⁹

⁶⁵ "Dilsizler Şikâyet Ediyorlar", *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1933, s. 5.

⁶⁶ "Sağırılar İştıyor Dilsizler Konuşuyor", *Son Posta*, 8 Ağustos 1933, s. 3.

⁶⁷ "Dilsizler Mektebi", *Milliyet*, 6 Eylül 1933, s. 3.

⁶⁸ "Dilsizler, Sağırılar ve Körler Mektebi Açıldı", *Son Posta*, 11 Eylül 1933, s. 1-7.

⁶⁹ "Sağırılar, Dilsizler ve Körler Mektebi", *Cumhuriyet*, 12 Eylül 1933, s. 6.

Mektebin açılmasının beklendiği bir dönemde sağır ve dilsizler olağan kongrelerini düzenlemekten de geri durmamıştı. 24 Kasım 1933 tarihinde düzenlenen kongreye dair *Vakit* gazetesi muhbirinin dikkat çekici gözlemleri bulunmaktaydı:⁷⁰

“Dilsizler ve sağırlar dün Letafet apartmanında üçüncü kongrelerini yaptılar. Bu kongrede belki fazla bir asabiyet, fazla bir heyecan görmek kabildir. Fakat gürültü... İşte onu aramayınız. Muhakkak olan şu ki, dünyanın en sessiz kongresi, dilsiz ve sağırların kongresidir. Gepgeniş salon. Duvar kenarlarına dizilen kanepeler ve iskemlelerde kimi yaşlı, kimi genç, kimi bıyıklı, kimi bıyıksız, kimi sakallı, çoğu dilsiz, bazıları sağır, bir kısmı hem dilsiz hem sağır on dokuz adam oturuyor. Orta yerde büyük bir masa, masanın başında kısa boylu bir adam; geçkin yaşından umulmayan bir çeviklikle, iki elini, kollarını, kaşlarını, gözlerini, ağzını, burnunu oynatıyor, ha bire oynatıyor, oynatıyor ve yorulmuyor. Çok hararetili, çok heyecanlı olduğu belli.”

24 Kasım tarihli kongrede sağır ve dilsizlerin önemli kararlar aldıkları da görülmüştü. Bu kararların başında askere alınma istekleri gelmekteydi. Dilsizler Cemiyeti'nin kâtipliğini yapan Medeni Bey; ülkeye hizmet için neden asker olmuyoruz, neden ülkeyi korumuyoruz şeklinde sorular sormuş ve ardından tayyareci olabileceklerini vurgulamıştı. Ona göre tayyare pilotluğu en çok kendilerine layık olunabilecek bir vazifeydi; çünkü tayyarede duyabilme ihtiyacına gerek yoktu. Dahası, tayyare, kulağı işitenleri sağırlaştırıyor, konuşabilenleri dilsizleştiriyordu. Ayrıca bir dilsizler ordusu yapılmalı ve bu ordunun başına dilsiz bir komutan verilmeliydi. Kongre salonu Medeni Bey'in bu sözlerini destekliyordu. Medeni Bey'den sonra kürsüye gelen Süleyman Sırrı Bey, millî bankalardan otuz bin lira destek alacağını, bununla dilsiz kız ve erkekler için pansiyon kurulacağını ilan etmişti. Bu pansiyonda evlenme çağına gelen kız ile erkeklerde birbirleriyle evlenebileceklerdi. Kongrenin sonunda ise maddi gerekçelerle katılım sağlayamadıkları Paris'teki uluslararası dilsiz kongresinin İstanbul'da toplanması için girişimlerde bulunulacağı açıklanmıştı.⁷¹

⁷⁰ “Kongre Susuyor”, *Vakit*, 25 Kasım 1933, s. 1-11.

⁷¹ agm., s. 11. Sağır ve dilsizlerin asker olma isteğinin temelinde hem vatan sevgisi yer almakta hem de Milli Mücadele'de birçok dilsizin şehit olması örneği bulunmaktaydı. Ayrıca bankaların kendilerine otuz bin lira vermesinin nedenini Süleyman Sırrı Bey açıklamıştı. Ona göre; Türkiye'de dört bin dilsiz bulunmaktaydı. Bu dilsizlerin büyük çoğunluğu da himayesizlik yüzünden sefil ve perişan bir haldeydi. Bu para da onların himayelerinde kullanılacaktı; bk. “Sağırlar ve Dilsizler”, *Milliyet*, 25 Kasım 1933, s. 3. Asker olma isteklerine dair akşam gazetesinde öne çıkardıkları gerekçe, kadınların asker olma istekleriydi. Dilsizlere göre, kadınlar kuvvet itibarıyla erkeklerden geri olmalarına rağmen askerlik yapmaya uygun bulunuyorsa kendileri de bu kutsal vazifeyi ifa edebilirlerdi; bk. “Sessiz Kongre”, *Akşam*, 25 Kasım 1933, s. 2.

Görüldüğü gibi, kongrede alınan kararlar, yaşadıkları birçok sorunların çözülmesi adına umut vericiydi. Ancak 1934 yılının hemen başında Süleyman Sırrı Bey, devlet matbaasında çalışan birkaç dilsizin, cemiyetin manevi şahsına hakaret ettiği gerekçesiyle mahkemeye başvurmuş⁷² ve bu durum dilsizler arasında gerginliğe neden olmuştu. Nitekim 22 Ocak 1934'te taraflar mahkemece dinlenmiş⁷³ ve karar 31 Ocak'ta açıklanmıştı. Mahkeme; Süleyman Sırrı Bey'i haklı bulmuş ve hakaret ettiği gerekçesiyle iki dilsize üç gün hapis cezası vermişti.⁷⁴ Yaşanan bu gelişme gösteriyor ki Dilsizler Cemiyeti, İstanbul'daki tüm sağır ve dilsizleri temsil etmemekteydi. Hem cemiyet içerisinde hem de cemiyete üye olmayan birkaç sağır ve dilsizin muhalefeti gün geçtikçe hissedilir hale gelmişti. Bugünlerde İstanbul'daki adli vakanın bir benzeri ancak daha şiddetlisi İzmir'de meydana gelmişti. İzmir zabıtası; İstanbul'dan şehre gelen iki dilsizi ve onların beş arkadaşını İzmir dilsiz mektebi müdürü Necati Kemal Bey'i öldürme teşebbüsünden dolayı tutuklamıştı.⁷⁵ İlerleyen günlerde yapılan soruşturmalarda tutuklanan dilsiz sayısı on iki olmuş⁷⁶ ve bu teşebbüste İstanbul Dilsiz Cemiyeti başkanı Süleyman Sırrı Bey'in de adı geçmişti. Bir dilsizin iddiasına göre Süleyman Sırrı Bey, tutuklanan kişilere bu süreçte yardımcı olmuş hatta tutuklandıkları haberini aldığı anda İzmir'e gitmişti. Süleyman Sırrı Bey ise Necati Kemal Bey'in mektepteki çocukları dövdüğünü ve kötü muamele yaptığını iddia ederek Maarif Vekâletine şikâyetinde bulunmuştu. Ayrıca on iki kişinin suçsuz olduğunu, serbest kalacaklarını ve Necati Kemal Bey'in tutuklanması gerektiğini bu yüzden onun aleyhinde dava açacağını da sözlerine eklemişti.⁷⁷ Öyle ki aradan zaman geçmesine rağmen tutuklanan dilsizler serbest bırakılmamıştı. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'a dönmüş ve yaşananlara dair bildiklerini basına aktarmıştı:⁷⁸

⁷² "Dilsizler Mahkemedeyi", *Milliyet*, 12 Ocak 1934, s. 2.

⁷³ "Dilsizlerin Muhakemesi", *Milliyet*, 22 Ocak 1934, s. 2.

⁷⁴ "Dilsizlerin Arasındaki Dava Bitti", *Vakit*, 31 Ocak 1934, s. 4.

⁷⁵ "İzmir'de Tevkifler", *Akşam*, 25 Şubat 1934, s. 2.; "Dilsizler Ne Yapacaklardı", *Milliyet*, 26 Şubat 1934, s. 5.

⁷⁶ "12 Dilsiz", *Akşam*, 28 Şubat 1934, s. 2.

⁷⁷ "İzmir'de 12 Dilsiz Tefrik Edildi", *Milliyet*, 1 Mart 1934, s. 1,6.

⁷⁸ "Dilsizler Arasındaki Geçimsizlik", *Milliyet*, 10 Mart 1934, s. 6. Dilsizler arasında yaşanan gerginlik uzun süre basın gündeminde kalmaya devam etmişti. Bk. "Dilsizlerin Münakaşası", *Haber*, 3 Nisan 1934, s. 3.; Hatta Dilsizler cemiyeti başkanı Süleyman Sırrı Bey'de Abdülkadir adında bir dilsizi dövmesinden dolayı para cezasına çarptırılmış ancak sabıkası olmadığından bu cezası tecil ettirilmişti. Cemiyet başkanı tarafından dövülen Abdülkadir adındaki dilsiz, 1934 yılının başında görülen davada sanık sıfatında olan şahıstı. Bu şahıs, Dilsizler cemiyetinin manevi şahsiyetine hakaret ettiği gerekçesiyle Süleyman Sırrı Bey tarafından dava edilmişti. Bk. "Dilsizler

“İzmir’e gitmekten maksadım, İstanbul’dan giden çocukların tercümanlığını yapmak ve haklarını müdafaa etmek içindi. tevkif edilenler 7 kişidir... Asıl mesele İzmir’deki dilsiz gençlerin mektep müdürü Necati Kemal beyden vuku bulan şikâyetlerinden çıkıyor. Bunun içinde Kemal isminde biri vardır. Arkadaşlarını kıskırtan da odur. Müdürü öldüreceğini söyleyen bu ve diğer arkadaşlarıdır. Mektep müdürü bu tehdidi haber aldığı için polise müracaat etmiştir. Bunun üzerine bir kahvede oturan dilsizler merkeze celbedilirler. Bu suretle merkeze celbedilişlerine de büsbütün kızmış olacaklar ki, mektep müdürü tarziye vermedikçe kendisini öldüreceklerini karakolda da söylerler.”

Anlaşılan o ki, gerek İstanbul’daki cemiyet içi ve dışındaki dilsizler arasında gerekse İstanbul ile İzmir’deki dilsizler arasında somut bir gerginlik bulunmaktaydı. Zira bu gerginlik, İzmir Dilsiz mektebi müdürüne suikast yapılmasına kadar ulaşmıştı. Bu olumsuz şartlar içerisinde Dilsizler Cemiyeti, 23 Temmuz 1934 tarihinde yıllık kongrelerini düzenlemişlerdi. Kongrede; İzmir’deki dilsiz mektebinin ıslah edilmesi için Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine başvurulacağına dair alınan karar, ilişkilerdeki gerginliğin devam ettiğini göstermekteydi. Kararlardan diğeri de uluslararası dilsiz kongresinin İstanbul’da toplanması için girişimlerde bulunulacağı yönündeydi.⁷⁹ Bunun sebebi, bugünlerde Avrupa’daki uluslararası dilsiz ve sağırlar birliği, İstanbul Dilsizler Cemiyetine bir mektup göndererek, kendi kongrelerine davet etmişlerdi. Ancak Dilsizler Cemiyeti’nin maddi imkânsızlıkları Avrupa’ya heyet gönderilmesine olanak tanımamaktaydı. Bundan dolayı Dilsizler Cemiyeti, 15 Ağustos’ta düzenlenecek olan uluslararası dilsiz kongresinin İstanbul’da toplanması yönünde yeniden girişimlere başlanacağını, düzenledikleri kongrede kararlaştırmıştı.⁸⁰

Reisinin Para Cezası Tecil Edildi”, *Cumhuriyet*, 12 Haziran 1934, s. 2. Davanın sonucunda dilsiz Abdülkadir Bey, üç gün hapis ve iki lira ödeme cezasına çarptırılmıştı. Bk. “Dilsizlerin Davası Bitti”, *Milliyet*, 16 Eylül 1934, s. 3. İzmir’deki dilsizlerin eğitiminin eksik verilmediği gibi birçok iddia İstanbul’daki Dilsiz Cemiyeti tarafından sık sık ortaya atılmaktaydı. Bunun için 1 Nisan 1935 tarihinde Yarım Ay dergisi, İzmir’deki dilsiz mektebine oldukça geniş bir yer ayırmıştı. Burada öğrencilere verilen eğitim, öğretilen meslek dalları, sosyal aktivitelere dair birçok bilgi gazeteci Selim Cavid tarafından gözlemlenerek okuyuculara aktarılmıştı. Ayrıntılı bilgi için bk. Selim Cavid, “Körler Görüyor, Sağırlar Duyuyor, Dilsizler Konuşuyor”, *Yarım*, 1 Nisan 1935, s. 18-20. Nitekim Haziran 1935’te İzmir dilsiz mektebinden sekiz altı sağır ve dilsizin iki körün mezun olduğu basına yansımıştı. Bu mezunlardan üçünün marangoz, olduğu diğerlerinin de kunduracı, dokumacı, terzi, piyanist ve kemancı oldukları görülmüştü. Bk. “İzmir’deki Sağır-Dilsiz ve Körler Kurumundan Çıkanlar”, *Ulus*, 5 Haziran 1935, s. 3.

⁷⁹ “Dilsizler Kongresinde Bazı Kararlar Verildi”, *Yeni Asır*, 23 Temmuz 1934, s. 1.

⁸⁰ “Beynelmilel Dilsizler Kongresi”, *Milliyet*, 23 Temmuz 1934, s. 1.

İstanbul'daki sağır ve dilsizlerin gündemi kongre ve düzenlenecek olan uluslararası dilsiz kongresi ile meşgul olmasına rağmen bugünlerde sosyal faaliyetlerini de sürdürmeye çalışmışlar ve 16 Ağustos günü Boğaziçi ve Adalara bir gezi düzenlemişlerdir.⁸¹ Sağır, Dilsiz ve Körleri Himaye Cemiyeti tarafından düzenlenen geziye⁸² katılım oldukça fazla olmuş ve Süleyman Sırrı Gök'te davetlilere cemiyetin hizmetlerini anlatmıştır.⁸³ Cemiyetin sosyal anlamdaki diğer bir faaliyeti de dilsiz çocuklara bakım yurdu açma girişimi olmuştur. Dilsiz çocukların sokaklarda dilencilik yapmalarının önüne geçmek amacıyla bir yurt açılması için yetkililere başvurulmuştur.⁸⁴

Sağır ve dilsizlerin 1934 yılındaki ikinci kongresi, 7 Aralık'ta Süleyman Sırrı Gök'ün "dilsizce" yaptığı konuşma ile açılmıştı. Dört yıldır azimle çalıştıklarını belirten cemiyet başkanı, her türlü engellemelere rağmen hedefleri yönünde ilerlediklerini belirtmişti. Ardından kürsüye gelen kâtip vekili Mehmet Bey, hem engelli olmalarından dolayı içinde buldukları durumu hem de cemiyetin faaliyetlerini şu sözlerle açıklamıştı: ⁸⁵

"Dilsizliğin bir felaket olduğunu kimse inkâr edemez. Söz söyleyemediğimiz için derdimizi kimseye anlatamıyoruz. Bazen günlerce aç ve perişan bir halde sokaklarda kalıyoruz. Cemiyetimiz bu gibilere elinden geldiği kadar yardım etmiştir. Bunlardan birkaçını size söyleyeyim. Muhtelif mahkemelerde on sekiz dilsiz arkadaşta tercümanlık ettik. On hasta arkadaşta doktor ve ilaç parası verdik. On altı arkadaşta fabrikalarda iş bulduk."

7 Aralık'ta alınan kararların başında; daha önceki kongrelerde de gündeme gelen evlilik hususu yer almıştı. Kâtip vekili Mehmet Bey; dilsiz kadınların kötü yoldan ve ekonomik sıkıntılarından kurtarılması için dilsiz erkeklerle evlenmesinin önemine değinmiş ve bunun gerekçesi olarak, kadınların kötü yola düşmesinden kurtarılması ve dilsiz nüfusunun artması olarak açıklamıştı. Bununla birlikte evlenecek olanlara yiyecekleri ve istirahatlerinin cemiyet tarafından karşılanacağını belirtmişti. Mehmet Bey'in ardından kongre başkanlığına verilen takrirler incelenmişti. Takrirler arasında özellikle Anadolu'daki kimsesiz çocuklar ve engelliler için yurt açılması, bu kişilere meslek öğretilmesi gibi hususlar yer almaktaydı. Bu durum İstanbul'daki

⁸¹ "Dilsizlerin Mehtap Gezintisi", *Cumhuriyet*, 8 Ağustos 1934, s. 3.

⁸² "Sağır, Dilsiz ve Körleri Himaye Cemiyeti'nin Deniz Gezintisi", *Vakit*, 15 Ağustos 1934, s. 3.

⁸³ Dilsiz ve Sağır Cemiyeti'nin Gezintisi", *Milliyet*, 18 Ağustos 1934, s. 6.

⁸⁴ "Dilsiz ve Sağır Çocuklara Bakım Yurdu", 13 Ağustos 1934, s. 6.

⁸⁵ "Dilsizler", *Haber*, 8 Aralık 1934, s. 8; Durumu kötü olan ve yardıma muhtaç olan sağır ve dilsizler için birtakım organizasyonlarında yapıldığı görülmüştü. 28 Mart 1935 tarihinde yardım amacıyla bir müsamer düzenlenmiştir. Bk. "Sağır ve Dilsizler İçin Müsamere", *Kurun*, 27 Mart 1935, s. 4; "Dilsizlerin Müsameresi", *Milliyet*, 27 Mart 1935, s. 3.

dilsizlerin, Anadolu'daki engellileri dikkate aldığını göstermekteydi. Ayrıca cemiyete muhalif olan on beş azanın üyeliklerinin sonlandırılması yönündeki isteklerde kabul edilmişti.⁸⁶ Dilsiz kadınların kötü yola düşmelerini engellemek amacıyla kongrede alınan karar bir gün sonra uygulamaya geçirilmiş ve buna göre cemiyet; dilsiz kadınların kötü yollardan kurtarılması, dilsiz erkeklerin de yuva kurabilmesi için kendi aralarında evlendirilmesi için belediyeye müracaatta bulunmuştu.⁸⁷ Nitekim iki ay sonra Süleyman Sırrı Gök bir gazeteye röportaj vermiş ve dilsizlerin kendi aralarında toplu şekilde evleneceğini, bu nikâhları kendisinin kıyacağını açıklamıştı; hatta ona göre dünyanın en mesut çiftleri dilsiz çiftler olacaktı.⁸⁸

7 Aralık kongresinde alınan kararlardan birisi de cemiyete yeni gelir sağlamak adına duvar cep takvimlerinin çıkarılması kararıydı.⁸⁹ Aslında cemiyet, 1935 yılına ait olan takvimi bu kongreden önce çıkarmıştı.⁹⁰ Kongrede ise sadece üyelere duyurulması sağlanmıştı. Cemiyetin yeni bir gelir elde etmek amacıyla hazırlanmış olduğu duvar ve cep takvimleri birkaç şahıs tarafından suiistimal edilmekteydi. Özellikle Zonguldak'ta görülen bu suiistimalin baş sorumlusu Ayetullah adındaki dolandırıcıydı.⁹¹

Dilsizler Cemiyeti'nin satışa çıkardığı ürünlerin yolsuzlukla ilişkilendirilmesi, Cemiyetin bu konuda suçlanması anlamına gelmemelidir; çünkü Ayetullah ve birkaç arkadaşının cemiyet adına bu takvimleri sattığı, aldıkları ücretinde cüzi miktarını Dilsiz Cemiyeti'ne verdikleri tespit edilmiştir.⁹² Cemiyetin düzenlediği kongreler, sosyal aktiviteler ve ürün satışları gibi birçok faaliyet, yaşamlarının kolaylaştırılması amacını taşımaktadır. Bu yüzden menfi bir olayı tüm dilsizlere mâl etmek yanlış olacaktır. Onlar için önemli olan sorunlarının çözülmesidir. Nitekim bu sorunların başında mektep meselesi gelmektedir. Dahası, Uluslararası Dilsiz Kongresi'ne davet alınmasına rağmen maddi imkânsızlıklardan dolayı cemiyetin bu kongreye katılamıyor olması da mektep meselesi gibi kalıcı bir sorun haline gelmiştir. Bu duruma çözüm olarak,

---

⁸⁶ "Kongre Susuyor! Dilsizler, Dertlerini Anlatamıyorlar", *Kurum*, 8 Aralık 1934, s. 3.; Kongrede İzmir'deki dilsiz mektebinde öğrencilere eziyet edildiğine dair haberler alındığı, bundan dolayı da protesto telgrafı çekilmesine ve ilgili yerlere şikayette bulunulmasına dair karar alınmıştı. Bk. "Dilsizlerin Kongresi", *Zaman*, 8 Aralık 1934, s. 3.

⁸⁷ "Dilsiz Erkeklerin Bir Dileği", *Zaman*, 9 Aralık 1934, s. 3.

⁸⁸ "En Büyük Saadet Sağlık ve Dilsiz Olmakmış", *Akşam*, 14 Şubat 1935, s.5.

⁸⁹ "Dilsizler", *Haber*, 8 Aralık 1934, s. 8.

⁹⁰ "Güzel Bir Duvar Takvimi", *Akşam*, 18 Ekim 1934, s. 11.

⁹¹ *BCA*, 30-10-0-0.80-527-1, lef 2.

⁹² *BCA*, Fon Kodu: 30-10-0-0, Yer No: 80-527-1, lef 5.

uluslararası dilsiz kongresinin İstanbul'da toplanması için girişimlerde bulunulduğu görülmüştür.

1935 yılına gelindiğinde Süleyman Sırrı Gök, uluslararası dilsiz kongresinin bir yıl sonra İstanbul'da düzenleneceğini açıklamıştır. On sekiz milletin temsilcilerinin davet edileceğini belirten cemiyet başkanı, kongre için para bulmaya çalıştıklarını belirtmiş ve mektep sorunu içinde Ankara'ya giderek girişimlerde bulunacağını açıklamıştır.⁹³ Nitekim bu konuların görüşülmesi için dilsizler cemiyeti haziran ayında bir araya gelmişti. Burada idare heyeti tekrar seçilmiş ve Süleyman Sırrı Gök başkanlığını sürdürmüştü. Ayrıca Cemiyet, dört ay sonra dilsizler için yurt ve mektep açmak için teşebbüste bulunacaklarına dair bir karar birliği sağlamıştı. Mektebin henüz açılmamasına rağmen Anadolu'dan 245 dilsizin mektebe müracaat ettiği de toplantıda ifade edilmişti.⁹⁴ Mektep sorunuyla yüzleşen sadece İstanbul'daki dilsizler değildi. 1935 yılında, altı bin dilsizin bulunduğu İsveç'te de dilsizlere özgü bir mektep açılma talepleri Türk basınında yer almaktaydı.⁹⁵

İstanbul'da dilsiz mektebi açılması için girişimlerde bulunulduğu bir dönemde İzmir'deki mektebin görülen lüzum üzerine genişlediği dikkat çekmekteydi. Okula ek olarak bir bina ve sekiz sanat pavyonu daha eklenmiş ve birçok küçük sanayi kolları da eğitim müfredatına girmişti.⁹⁶ Hükûmetin İzmir'deki dilsiz mektebini geliştirmeye yönelik faaliyetlerinin nedeni, mektebin son yıllarda nitelikli eğitim vermiş olmasından kaynaklanmaktaydı. Nitekim İzmir'deki mektebin bir enstitü haline getirilmesi Hükûmetin onayı ile gerçekleşmiş; hatta bu enstitü, Prag'da düzenlenen uluslararası körler edebiyat sergisine de katılmış ve takdir kazanmıştı.⁹⁷

İzmir'deki dilsiz mektebinin hem maddi-manevi desteklenmesi hem de uluslararası etkinliklere katılmasına olanak sağlanması ilgi çekicidir; çünkü İstanbul'daki Dilsiz Cemiyeti, yıllardır müstakil bir mektep açmak için kongreler düzenlemiş, bunun için Ankara'da sürekli girişimlerde bulunmuş hatta uluslararası kongrelerden gelen davetlere maddi imkânsızlıklardan dolayı

---

⁹³ "Sağırlar, Dilsizler", *Tan*, 25 Nisan 1935, s. 2. 1935 yılında Londra'da düzenlenecek olan uluslararası dilsiz kongresine İstanbul'daki Dilsiz Cemiyeti imkânsızlıklardan dolayı katılamayacaktı. Bk. "Dilsizler Kongresi", *Tan*, 13 Haziran 1935, s. 12.

⁹⁴ "Dilsizler Cemiyeti'nde", *Tan*, 3 Haziran 1935, s. 2.

⁹⁵ "Dilsizler Şehri", *Haber*, 13 Eylül 1935, s. 6.; 1936 yılında yapılan bir sayım ile İstanbul'daki sağır, kör ve topal olanlara dair bilgiler basında yer almıştı. Bk. "Malûller", *Kurum*, 22 Kasım 1936, s. 2.

⁹⁶ "Sağır, Dilsiz ve Körler Mektebi", *Tan*, 4 Eylül 1935, s. 6.

⁹⁷ "Dilsiz ve Sağırlar Enstitüsü", *Son Posta*, 13 Aralık 1935, s. 4.

katılamamıştı. İlişkilerinin iyi olmadığı, zaman zaman rekabet halinde olduğu İzmir'deki mektebe bu denli destek veriliyor olması da İstanbul'daki Dilsiz Cemiyeti açısından gelecekte de benzer sorunlarının devam edeceğinin bir işaretiydi.

1936 yılının hemen başında ise Dilsizler cemiyetinin bir kongre düzenleyeceği duyurulmuş⁹⁸ ancak 5 Ocak günü toplanan kongre yarıda kalmış ve hiçbir karar alınamamıştı.⁹⁹ Bu durum Dilsizler cemiyetinin ciddi bir krizle karşı karşıya kalmasına neden olmuştu. 25 Ocak 1936'da ikinci kez gerçekleştirilen kongrede de Süleyman Sırrı Gök sağlık sorunlarını gerekçe göstererek istifa etmiş ancak idare heyetince bu istifası kabul edilmemişti. Bunun üzerine kongrede birtakım radikal kararlar alınmıştı. Bu kararların başında Dilsizler Cemiyeti'nin merkezini Ankara'ya taşımak, cemiyeti CHP himayesine sokmaya çalışmak gibi hususlar yer almaktaydı. Ayrıca dilsiz kız ve erkeklerin birbirleriyle evlendirilmesi, dilsizlere mahsus kütüphane açılması, haftada birkaç saat gece dersleri verilmesi ve dilsizler için haftalık bir mecmua çıkarılması yönünde kararlar da alınmıştı.¹⁰⁰ Özellikle cemiyetin CHP himayesine girme düşüncesi oldukça dikkat çekiciydi. Nitekim bu kongrenin hemen ardından Süleyman Sırrı Gök'ün, Atatürk'e bağlılıklarını bildirdiği telgrafı da bu düşüncenin bir tezahürüdür. Bu telgrafta; 25 Ocak kongrelerinde, Atatürk'ün sağlığı içinde dua ettiklerini, inkılaplarını sürdürmek için ant içtiklerini ve sonsuz saygı ve sevgilerini kendisine aktardıkları yazmaktaydı.¹⁰¹ Bu telgrafa 28 Ocak'ta karşılık veren Atatürk ise kendisine karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür etmiştir.¹⁰²

Ocak 1936 itibarıyla Dilsizler Cemiyeti kendi içerisinde ciddi bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu ay içerisinde düzenlenmesi planlanan ilk kongre yarıda kalmış, 25 Ocak'taki toplantı ise tamamlanmış ve alınan kararlar, dilsizlerin içinde bulunduğu çıkmazı da göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle cemiyetin merkezinin Ankara'ya taşınması ve CHP içerisinde bir mevki edinme düşüncesi, son aylardaki gelişmelerle doğrudan ilgilidir. Bilindiği üzere 1935 yılında Dilsizler Cemiyeti kongre düzenleyememişti. Bunun birçok nedeni olmakla birlikte özellikle İzmir'deki mektebe yönelik Ankara'nın olumlu ve teşvik edici tavrı tabii olarak İstanbul'daki cemiyet tarafından da takip edilmekteydi. İstanbul'daki cemiyetin, İzmir'deki mektep için kalitesiz eğitim

⁹⁸ "Sağır ve Dilsizler", *Akşam*, 3 Ocak 1936, s. 3.

⁹⁹ "İşaretle Yapılan Münakaşalardan Bir Şey Çıkmadı", *Son Posta*, 6 Ocak 1936, s. 2.

¹⁰⁰ "Dilsizler Arasında", *Son Posta*, 26 Ocak 1936, s. 8.

¹⁰¹ *CA*, 01016820-60.

¹⁰² *CA*, 01016820-59.

veriliyor iddiasının aksine, Hükûmetin ve basının burada verilen nitelikli eğitime yönelik olumlu tavrı İstanbul'daki cemiyette rahatsızlıklar uyandırmıştır. Ayrıca bir türlü mektep taleplerinin ve uluslararası kongreye katılma isteklerinin de gerçekleşmemiş olması İstanbul'daki dilsizleri kendi içlerinde sorunlar yaşamasına neden olmuştu. İşte bu şartlar içerisinde 1936 yılının ilk ayında cemiyet, bir krizle yüzleşmiş ardından Ankara ile dolayısıyla Hükûmet ile daha yakın ilişkiler kurmak adına radikal kararlar almasının gerekliliğini görmüştü. Ankara ile kurulmak istenen iyi ilişkilerinin somut göstergesi ise bizzat Atatürk'e çekilen telgraf ile anlaşılmıştı.

25 Ocak Kongresi'nde alınan kararların başında gelen Dilsizler Cemiyeti'nin merkezini Ankara'ya taşıma düşüncesi, kısa bir süre sonra gerçekleşmişti. Kongre kararlarının uygulanması ve birtakım girişimlerde bulunmak amacıyla Ankara'ya giden Süleyman Sırrı Gök, İstanbul'a döndüğünde şu açıklamayı yapmıştı:¹⁰³

“...dertlerimizi ve dilekelerimizi Halk Partisi'ndeki büyüklerimize anlattım. Parti erkânı çok alakadar olarak bizi himaye edeceklerini vadettiler. İlk iş olarak cemiyet merkezinin Ankara'da kurulmasına karar verildi. Faaliyete geçtik. Evkaf Umum Müdürlüğü Zincirli Camii civarındaki 16 odalı büyük binayı bize verdi. Bu binanın şimdi lüzum görülen yerleri tamir edilmeye başlandı. Odaların ikisini cemiyet idare heyetine tahsis edeceğiz. Dördünü de dilsiz çocuklar için açacağımız dershaneler, yatakhaneler için ayırdık. Şimdilik buraya 28 çocuk alacağız. Mektebin tamiratı bayram ertesi bitmiş olacaktır. Asıl faaliyete 10 Mart'ta başlayacağız...”

Süleyman Sırrı Gök'ün açıklamalarından anlaşılacağı üzere Dilsizler Cemiyeti'nin Ankara'daki girişimleri netice vermiştir. Özellikle cemiyete Ankara'da bina tahsis edilmesi, bu bina içerisinde arzu edilen eğitimin verilecek olması ve CHP'nin, dilsizleri himaye edeceğinin garantisini vermiş olması dikkat çekici hususlardı. CHP'nin İzmir'e olan yakın ilgisi artık İstanbul'daki Dilsizler Cemiyeti içinde geçerli bir hale gelmişti; zira Dilsizler Cemiyeti, parti ile bu yakın ilişkiyi kurmak adına cemiyet merkezini Ankara'ya taşımaya göze almıştır. Nitekim cemiyetin Ankara'daki ilk faaliyeti, 9 Mayıs 1936 günü akşamı düzenleyecekleri yardım balosu olmuştur. Düzenlenen baloya Atatürk de davet edilmiştir.¹⁰⁴ Atatürk bu baloya katılmamasına rağmen cemiyete elli liralık bağışta bulunmuştur.¹⁰⁵

¹⁰³ “Dilsizlerle Körlere Ankara'da Bir Bina Tahsis Edildi?”, *Son Posta*, 2 Mart 1936, s. 4.

¹⁰⁴ “Dilsizler Kurumunun Balosu”, *Ulus*, 7 Nisan 1936, s. 2.; 9 Mayıs'ta düzenlemesi planlanan bu balonun Mayıs ayında gerçekleştiğine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Davetiyenin içeriği şu şekildeydi: “Ulu önderimiz K. Atatürk, Biz, Sağır, Dilsiz ve Körlere, kendi kendilerini korumak amacıyla kurduğu kurum için 9 Mayıs 1936 Cumartesi günü akşam Halkevinde bir balo hazırladı. Yüksek

Her ne kadar Dilsizler Cemiyeti, merkezini Ankara'ya taşımış olsa da İstanbul'da da faaliyetlerini sürdürmekteydi. Nitekim 28 Haziran 1936 tarihinde İstanbul'da düzenlenmesi planlanan kongre, yeterli sayı sağlanamamasından dolayı 5 Temmuz'a ertelenmişti.¹⁰⁶ Ancak, 5 Temmuz günü kongre bir kez daha toplanamamıştı.¹⁰⁷ Buna rağmen Dilsizler Cemiyeti etkinliklerini devam ettirmekteydi. Buna göre, Mayıs 1936'da Ankara'da düzenlenen yardım balosunun ikincisi İstanbul Suadiye Plajı'nda düzenlenecekti. Bu balo için Atatürk'e gönderilen davet mektubunda cemiyet, mektep sorunlarına şu sözlerle değinmişti:¹⁰⁸

“...İstanbul'da mevcut ve sayısı binlere varan kör, sağır ve dilsizlerin okuyacak bir tek mektepleri olmadığından Cumhuriyet devrinin etrafa saçtığı ilim ve maarif nurundan mahrum bulunmaktadır. Bu acıyı duyan kurumumuz Sayın İlbayımız Muhiddin Üstündağ'ın himayetlerinde 12 Eylül Cumartesi akşamı Suadiye Plajında bir balo tertip ederek bunun hasılatıyla bir yurt ve bir mektep açmaya karar vermiştir.”

Görüldüğü üzere, Dilsizler Cemiyeti artık sorunlarının çözümünde girişimlerini hızlandırmışlardı. Düzenledikleri yardım baloları sayesinde hem maddi gelir sağlarken hem de Atatürk'e sorunlarını davet mektupları ile ulaştırıyorlar ve siyasi alanda da etkin olmaya çalışıyorlardı. Nitekim mektep ve yurt taleplerini de bu şekilde Cumhurbaşkanıya aktarmışlardı. İşte bu günlerde beklenen haber kendilerine ulaşmış ve Ekim ayı içerisinde İstanbul'da bir mektep açılacağı ilan edilmişti.¹⁰⁹ Ekim ayına gelindiğinde ise Süleyman Sırrı Gök, mektep konusunun artık çözüldüğünü duyurmuştu. Daha önceki yıllarda da mektebin açılacağı bildirilmesine rağmen bir türlü istenilen gerçekleşmemişti. Ancak Süleyman Sırrı Gök'ün ifadelerinden anlaşıldığı üzere mektebin açılması an meselesiydi.¹¹⁰ Bu açıklamadan kısa bir süre sonra geçmişte olduğu gibi

---

varlığımızla bizlere ve bizim için gelenlere onur vermenizi en derin saygılarımızla dileriz Ulu Önderimiz ; bk. CA, 01024237.

¹⁰⁵ CA, 0102423371.

¹⁰⁶“Dilsizler Bir Türlü Kongrelerini Yapıp Konuşamıyorlar”, *Son Posta*, 29 Haziran 1936, s. 7.; Ayrıca bk. “Sağır ve Dilsizler Kongresi Yapılamadı”, *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1936, s. 2.; “Dilsizlerin Toplantısı Yapılamadı”, *Kurun*, 29 Haziran 1936, s.3.

¹⁰⁷ “Dilsizler Yine Toplanamadılar”, *Son Posta*, 6 Temmuz 1936, s. 4.

¹⁰⁸ CA, 01016820-312.

¹⁰⁹ “Dilsizler Mektebi”, *Haber*, 14 Eylül 1936, s. 3.

¹¹⁰ “Dilsizler ve Sağırlar Mektebi Nihayet Açılıyor”, *Kurun*, 11 Ekim 1936, s. 3.

mektep açılışı yeni yıla ertelendiği açıklanmıştı.¹¹¹ Yeni yıl yaklaşırken sağır ve dilsizler için mektep açılacağına dair haberlerin basında arttığı gözlemlenmişti.¹¹²

Her ne kadar yeni yılla mektebin açılacağı ve derslerin başlayacağı bildirilmişse de 1936 yılının Aralık ayının sonlarına doğru dilsizlere yönelik eğitimin başladığı dolayısıyla İstanbul'da bir mektebin resmen açıldığı görülmüştü. On altı çocuğa eğitim vererek açılışını yapan mektebin ilerleyen yıllarda daha da genişleyeceği ve çeşitli meslek dallarında eğitim verileceği Süleyman Sırrı Gök tarafından ifade edilmekteydi.¹¹³ Mektebin açılışından kısa bir süre sonrada yeni yılın ilk kongresi 10 Ocak 1937 tarihinde düzenlenmişti. Bu kongrenin gündemindeki ilk mesele sağır ve dilsiz mektebinin açılmasıydı. Ayrıca kongrede; dilsizlerin barınması için yurt açıldığı, cemiyet üyelerinin her akşam mektepte iki saat ders gördüğü, anne ve babaları tarafından terk edilen on beş dilsiz çocuğa sahip çıkıldığı ve bunlara akşamları ders verildiği açıklanmıştı. Cemiyetin tüm bu faaliyetlerinin ise üyelerin verdiği aidatlarla, takvim ve muhtıra defterleri satarak elde edildiği bilgisi verilmişti.¹¹⁴ Bu kongreden birkaç gün sonra 13 Ocak 1937'de Süleyman Sırrı Gök'ün Atatürk'e bağlılık telgrafı dikkat çekmiştir.¹¹⁵

10 Ocak 1937 tarihli kongrenin geçmiş yıllarda yapılan diğer kongrelerden önemli farkı başkanının değişmiş olmasıydı. Bir yıl önce Dilsizler Cemiyeti'nin merkezi Ankara'ya taşınmıştı. İstanbul'da düzenlenen dilsiz kongreleri için yeni bir başkanın belirlenmesi gerekmekteydi. Süleyman Sırrı Gök artık Ankara'daki Dilsizler cemiyeti başkanı idi ve 10 Ocak günkü kongreye de bu sıfatı ile katılmıştı. Böylece İstanbul'da düzenlenen 10 Ocak kongresinde başkanlığa Medeni Bey getirilmişti.¹¹⁶ Son Posta gazetesi muhabiri de kongreye katılmış ve gözlemlerini şu şekilde aktarmıştı:¹¹⁷

---

¹¹¹ "Sağır ve Dilsizler İçin Mektep", *Haber*, 26 Kasım 1936, s. 3.

¹¹² "Sağır ve Dilsiz Çocuklar", *Kurun*, 26 Kasım 1936, s. 3. Artık mektebin yeni yıl ile birlikte açılacağına kesin gözle bakılmaktaydı. Nitekim mektebin binası belirlenmiş Maarif Vekâletinden ruhsat dahi alınmıştı. Bk."Sağır ve Dilsiz Çocuklar Mektebi", *Akşam*, 6 Aralık 1936, s. 6.

¹¹³ "Dilsizler Mektebi'nde", *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1936, s. 7.

¹¹⁴ "Sağır ve Dilsizler", *Haber*, 11 Ocak 1937, s.3.

¹¹⁵ *CA*, 01016933-242.

¹¹⁶ "Kaş, Göz İşaretleriyle Yapılan Bir Kongre", *Son Posta*, 11 Ocak 1937, s. 1.

¹¹⁷ "Kaş, Göz İşaretleriyle Yapılan Bir Kongre", *Son Posta*, 11 Ocak 1937, s. 1,11.; Gazetelerin 10 Ocak kongresine oldukça geniş yer ayırdıkları görülmüştü. Tan'da bu gazeteler arasında yer almaktaydı. Özellikle kongre ortamının betimlenerek anlatılması oldukça dikkat çekici idi: "*Taş bir oda. Odada masalar önünde oturmuş on, on beş kişi ve üstleri kırmızı gömleklili, altları lacivert pantolon veya etekli kız ve erkek çocukları. Odada derin bir sessizlik. Bir masa başında duran Dilsiz ve Sağırlar Kurumu*

“Başkan Medeni geçen bir yıl zarfındaki faaliyeti gösteren raporunu okumak üzere ayağa kalktı. Salonda ben, arkadaşım ve bir polis memurundan başka dilli kimse yok. Biz de dilsiz gibi susuyoruz. Başkan Medeni raporu okumaya başladı. Fakat bu okuma bizim okumamıza benzemiyor. Eliyle, dudaklarıyla, kaş ve gözleriyle birtakım işaretler yapıyor, kesik kesik sesler çıkarıyor. Kongrede bulunan 13 aza ve dilsizler mektebinin 7 talebesi hepsi merakla onu dinliyorlardı. Daha doğrusu onu seyrediyorlardı. Çünkü seyretmeden anlayamıyorlar. Ben hayretle başkanı seyrediyorum. Dakikalar geçiyor. O elindeki kâğıda bakarak mütemadiyen işaretlerine devam ediyordu. Bir tek kelime, kelime değil bir tek mefhum anlayamıyorum.”

Bilindiği üzere, dilsiz mektebi 1936 yılının son günlerinde açılmış ve on çocuk burada eğitime başlamıştı. Bu durum 10 Ocak 1937 tarihinde yapılan kongrede de üyelere duyurulmuştu. Ancak ilerleyen günlerde Süleyman Sırrı Gök'ün; yeni eğitim-öğretim döneminde açılacak mektebe 280 öğrencinin müracaatta bulunduğu hakkında basına verdiği demeç dikkat çekicidir; çünkü Süleyman Sırrı Gök, 1936 yılında açılan mektep ile ilgili açıklamasında tek bir cümle sarf etmemiştir.¹¹⁸ Haziran ayında ise açılacak olan okula dair tekrar bir bilgilendirme yapmıştır. Buna göre; beş sınıflı bir mektep açılarak en gelişmiş metodlarla sağır ve dilsizlere eğitim verileceğini açıklamıştır.¹¹⁹

Kanaatimizce 10 Ocak kongresinde eğitime başladığı duyurulan mektebin süreci yarıda kalmıştır. Bu yüzden Nisan 1937'de Süleyman Sırrı Gök, yeni bir mektebin açılacağını duyurmuş ve yoğun bir talebin olduğu bilgisini vermiştir; zira 1936 yılında açıldığı duyurulan mektep faaliyetlerine devam etmiş olsaydı, Süleyman Sırrı Gök kesin olarak bununla ilgili bir bilgi verirdi. Nitekim 16 Ağustos 1937 tarihinde Kurun gazetesinde yer alan habere göre; Türkiye'de sadece İzmir'de sağır ve dilsizlere yönelik mektebin bulunduğu belirtilmiş ve ayrıca ülkedeki dilsizler için bu mektebin yeterli olmadığına dair haberde yukarıdaki görüşlerimizi destekleyici mahiyettedir.¹²⁰ Sonuç olarak bir kez daha açıldığı duyurulan ve faaliyetlerine başlayan mektebin, Temmuz 1937 Kurun gazetesindeki habere dayanarak kısa ömürlü olduğu ve Türkiye'de o günlerde sadece İzmir'de Dilsiz mektebinin bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır.

1937 yılının sonlarına gelindiğinde ise İstanbul'da mektep hazırlıklarının sürdüğü basına yansımıştı. Babıali civarında açılması planlanan mektepte; iki

---

Reisi Süleyman Gök, etraftakiler heyeti idare ve azaaları. Sonra da Dilsiz mektebi talebeleri. Odada gazeteciler de var. Epey bir kalabalık...; bk. “Sağırların, Dilsizlerin Sessiz Kongresi'nde Neler İşitilir”, *Tan*, 11 Ocak 1937, s. 3.

¹¹⁸ “280 Dilsiz”, *Kurun*, 14 Nisan 1937, s. 3.

¹¹⁹ “Memlekette 20 Bin Kadar Sağır, Dilsiz ve Kör Var”, *Son Telgraf*, 21 Haziran 1937, s. 3.

¹²⁰ “Dilsiz ve Körler Mektebi Açılmak Üzere”, *Kurun*, 16 Ağustos 1937, s. 5.

öğretmen ve yirmi beş öğrencinin bulunacağı bilgisi verilmişti. Mektepten mezun olacak öğrencilere de Dilsizler Cemiyeti'nin iş kurlmaları için sermaye verileceği açıklanmıştı. Ayrıca cemiyetin, maddi destek bulması durumunda Adana ve Erzurum'da şube açmayı hedeflediği görülmekteydi.¹²¹ Mektebin resmî olarak 1938 yılının başında açılacağı da duyurulmaktaydı.¹²²

Sağır ve dilsizlerin kongrelerinde en az mektep meselesi kadar gündeme gelen diğer konu da uluslararası dilsiz kongresine katılma isteğiydi. Ancak bu istek başta maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu zamana kadar gerçekleşmemişti. 1937 yılında düzenlenecek olan uluslararası dilsiz kongresinden davet gelmesi üzerine Süleyman Sırrı Gök, bir açıklama yapmış ve gerekli tahsisatı bulabildikleri takdirde düzenlenecek olan kongreye katılacaklarını belirtmişti. Bununla birlikte Türkiye'de yirmi bin sağır ve dilsizin olduğunu, cemiyetlerinin Anadolu'nun farklı şehirlerinde de şubeler açacağını bilgisini de paylaşmıştı.¹²³ Tüm girişimlere rağmen maddi imkânsızlıklardan dolayı Dilsizler Cemiyeti'nin uluslararası dilsiz kongresine bir kez daha katılamadığı görülmüştür.

1938 yılının başında açılacağı duyurulan ve tüm hazırlıkları tamamlanan mektebin geçmişte olduğu gibi belirlenen tarihte açılmadığı dikkat çekmektedir.¹²⁴ Böylece ülkenin çeşitli bölgelerinde yer alan on beş bin dilsizin eğitimden mahrum kaldığı ve Hükûmetin bu duruma kayıtsız kalmayarak ülkenin farklı bölgelerinde dilsiz mektebi açma girişimlerinde bulunacağı bilgisi basında duyurulmuştu.¹²⁵ Yıllardır İstanbul'da istenilen mektebin açılmaması üzerine konuya Kültür Bakanlığı dâhil olmuş ve ihtiyaca binaen Türkiye'de dilsiz okulları açmak için çalışmalarını başlatmıştır.¹²⁶ Bununla birlikte İstanbul'da mektep açma girişimlerinde başarısız olan Dilsizler Cemiyeti, kendi üyeleri tarafından şiddetle eleştirilmişti. Bir süre sonra bu eleştiriler, cemiyet başkanının Medeni Bey olduğu Siyahay adlı sağır ve dilsizler için yeni bir teşekkül meydana gelmesine yol açmıştı.¹²⁷ Böylece İstanbul'daki sağır ve dilsizleri temsil eden cemiyet sayısı ikiye çıkmıştı. Ayrıca İstanbul Dilsiz

---

¹²¹ "Sağır ve Dilsizler", *Akşam*, 1 Aralık 1937, s. 3.; Açılacak olan mektepte derslerin hangi saatler aralığında verileceği, düzenlenecek etkinlikler gibi hususlar ayrıntılarıyla açıklanmıştı. Bk. "Sağır ve Dilsizler Okulu", *Kurum*, 1 Aralık 1937, s. 2.

¹²² "Yeni Bir Mektep", *Son Telgraf*, 6 Aralık 1937, s. 3.

¹²³ "280 Dilsiz", *Kurum*, 14 Nisan 1937, s. 3.

¹²⁴ "15000 Dilsiz İçin", *Kurum*, 8 Mart 1938, s. 2.

¹²⁵ "İlk Tahsil Çağında", *Haber*, 8 Mart 1938, s. 2.

¹²⁶ "15000 Dilsiz İçin", *Kurum*, 8 Mart 1938, s. 2.

¹²⁷ "Sağır ve Dilsizler Yeni Bir Cemiyet Kuruyorlar", *Son Posta*, 19 Temmuz 1938, s. 11.

Cemiyeti'nin mektep konusundaki başarısızlığı ve cemiyetin bölünmesi, her sene düzenlenen dilsiz kongresinin de 1938 yılında düzenlenmemesinde önemli bir etkendi. Daha açık ifade ile İstanbul Dilsiz Cemiyeti; yıllardır temel sorunları olan mektep meselesini çözememekle birlikte benzer şekilde yıllardır katılmak için yoğun uğraşlar sarf ettiği uluslararası dilsiz kongresine de katılamamıştır. İşte bu başarısızlıklar hem cemiyetin bölünmesine hem de güçsüzleşmesine yol açmıştır.

Sonuç

1930 yılında ilk kongresini düzenleyen sağır ve dilsizler, başta mektep sorunları olmak üzere sosyal hayatta karşılaştıkları tüm sorunlarını kongreler ile duyurmayı hedeflemişlerdir. Bunu gerçekleştirirken de basından etkin bir şekilde istifade etmişlerdir. Onlar için ilk çözülmesi gereken mesele İstanbul'da müstakil bir mektep kurulması konusuydu. Bilindiği üzere, dilsizlere yönelik eğitim ilk olarak II. Abdülhamid Dönemi'nde başlamıştır. Ticaret Mektebi bünyesinde eğitim faaliyetlerine başlayan dilsizler için bir süre sonra müstakil bir mektep ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu yüzden II. Abdülhamid'in desteğiyle yeni bir mektep tesisi için girişimlere başlanmış ancak çeşitli nedenlerden ötürü istenilen gerçekleştirilememiştir. İşte bu sorun Cumhuriyet Devri'ne intikal etmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra İzmir'deki sağır ve dilsizlere müstakil bir mektep binası tesis edilmiştir. İstanbul'da bulunan dilsizlerse çeşitli kurumların bünyesinde eğitim faaliyetlerini sürdürmeye çalışmış hatta bir dönem İzmir'de açılan dilsiz mektebinin çatısı altına alınmışlardır. 1930 yılına kadar süregelen mektep binası meselesi sağır ve dilsiz kongrelerinin düzenlenmesindeki ana faktör haline gelmiştir. Buna rağmen mektep meselesi bir türlü çözüme kavuşamamıştır. Bu durumun birçok nedeni olmakla birlikte özellikle bürokratik engellerin çözümsüzlükte önemli bir etkisi olduğu gerçektir. Nitekim düzenlenen kongrelerin etkisiyle 1934 yılı itibarıyla İstanbul'da müstakil bir mektep binası açılacağı hem Süleyman Sırrı Bey tarafından hem de dönemin basını tarafından duyurulmasına rağmen mektep, bir türlü resmî açılışını gerçekleştirememiş; hatta mektebe öğrenci kaydının başlamasından öğrencilere verilecek eğitimin niteliğine kadar belirlenmiş olmasına rağmen son anda ortaya çıkan engellerden dolayı açılmamıştır. Benzer durum 1936 yılında da gerçekleşmiş ve her şeyiyle açılmaya hazır olan mektebin bir ay sonra tekrar kapandığı görülmüştür.

1938 yılı itibarıyla Dilsizler Cemiyeti, mektep meselesini bürokratik engellerden dolayı çözülemeyeceğini anlamıştır. Bu durum kendi içlerinde de bölünmelerine yol açmış ve cemiyet gittikçe güç kaybetmiştir. Hükûmet ise yaşananlar üzerine harekete geçme gereği duymuş ve sadece İstanbul'da değil ülkenin çeşitli bölgelerinde sağır ve dilsizler için mektep açma girişimlerine başlamıştır. Mektep meselesine en sonunda Hükûmetin dâhil olması ve sadece

İstanbul'da değil yurdun birçok bölgesinde yeni mektepler açılacak olması, sağır ve dilsiz kongrelerinin bir başarısıdır. Sokakta giyecekleri kıyafetten ücretsiz seyahatlerine kadar birçok hakları elde etmelerinde ve Ankara'daki siyasi çevrelerle yakın ilişki kurmalarında kongrelerin kayda değer bir etkisi olmuştur.

Sağır ve dilsiz kongrelerinde en az mektep meselesi kadar kalıcı sorun haline gelen bir diğer konuya her sene düzenlenen uluslararası dilsiz kongresine katılamama durumu olmuştur. İstanbul'daki dilsizler, birçok kez davet edildikleri uluslararası dilsiz kongresine maddi imkânsızlıklar nedeniyle katılamamışlardır. Bundan ötürü 24 Kasım 1933 tarihinde düzenlemiş oldukları kongre kararlarından birisi de Uluslararası Dilsiz Kongresi'ni İstanbul'da düzenlemek şeklinde olmuştur. İstanbul'daki dilsizlerin, uluslararası bir kongreye davet edilmesi onların Türkiye'de başarılı işler yaptığının somut göstergesidir. Her ne kadar kongreye katılamamış olsalar dahi birçok kez yurt dışından davet almaları, düzenlemiş oldukları kongrelerin amacına hizmet ettiğini göstermesi bakımından önemli bir husustur.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Ankara

30-10-0-0.80-526-13.

30-10-0-080-527-1.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA), Ankara

01009963-5, 01009963-6

01016820-60.

01016820-59.

01024237.

0102423371

01016820-312.

01016933-242.

Kitaplar, Makaleler, Tezler

(1938) *Sağır ve Dilsizler Körler Müessesesi 1923-1938*, İtimat Basımevi, İzmir.

AKALIN Şükrü Halûk (2021) Türk İşaret Dili Tarihinde Unutulmaz Bir İsim: Süleyman Gök, *Türk Dili*, Yıl 70, Sayı 835 (Temmuz), s. 4-17.

ALBAYRAK Haşım (2014) Tarih Boyunca Engelliler ve Eğitimleri, *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Sayı 31 (Ekim-Kasım-Aralık), s. 51-60.

- ALBAYRAK Haşım (2014) “Tarihte Kör, Sağır Dilsiz ve Engelli Eğitimi,” *Engelliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*, Elyaf Matbaa, İstanbul.
- ATAYURT Fenge, ZEREN Zeynep-SUBAŞIOĞLU Fatoş (2019) Dünyada ve Türkiye’de İşitme Engellilik: Zaman Çizelgesi, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 59, Sayı 2, s. 1188-1207.
- BALCI Sezai (2013) *Osmanlı Devleti’nde Engelliler ve Engelli Eğitimi Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul.
- (2014) Sultan II. Abdülhamid Devrinde Engelliler Eğitimi (1889-1909): Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi, *II. Abdülhamid Sempozyumu*, C.2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Selanik.
- BATIR Betül (2010) *Geleneksel Eğitimin Çığırdağ Eğitime Türkiye’de İlk Öğretim (1908-1924)*, Elif Kitabevi, İstanbul.
- (2004) Türk Eğitim Reformunda Bir İsim: Mehmet Tahir Münif Paşa, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, s.11-24.
- BAŞKONAK Mustafa (2013) Ali Haydar Taner İle İşitme Engellilerin Eğitim Tarihi Üzerine, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi*, Yıl 8, Sayı 16, s. 245-264.
- DEMİREL Fatih (2013) *Osmanlı’da Sağır-Dilsiz ve Âmaların Eğitimi Dilsiz ve Âma Mektebi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- DİKİCİ Ezgi (2014) Osmanlı Sarayında Cüceler ve Dilsizler, *Toplumsal Tarih*, Sayı 248, İstanbul.
- ERGİN Osman Nuri (1966) Dilsizler Mektebi, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt VIII, İstanbul.
- (1977) *Maarif Tarihi*, Cilt III-IV, İstanbul.
- GÜNAY Ramazan-GÖRÜR Halil İbrahim (2013) Osmanlı Devleti’nde Sağır, Dilsiz ve A’ma Mektebi, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 32, Sayı 53, s. 55-76.
- GÜNDÜZ Mustafa (2014) Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Engelli Eğitimi Üzerine Gelişmeler, *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Sayı 31 (Ekim-Kasım-Aralık), s. 5-14.
- HAYDAR Ali (1925) Sağır ve Dilsizler, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı 29, İstanbul.
- HEKİMBAŞIZÂDE Doktor Muhyiddin (1322) *Sağır, Dilsiz ve Ümmi Çocukların Usûl-i Talim ve Terbiyesi*,” Matbaa-i Ahmed İhsan.
- KARAGÖZ İsmail (2013) *Ayet ve Hadisler Işığında Engelliler*, 3. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KILAVUZ Ahmet Saim (1989) Âmâ, *DİA*, Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

- KÖSE Hasan (2014) Kùltürleri Etkileyen Metinler ve İçtimai Koşulların Engellilere Karşı Tutumlara Etkisi, *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Sayı 31 (Ekim-Kasım-Aralık), s. 15-24.
- ÖĐÜT Salim (1994) Dilsiz, *Tùrkiye Diyanet Vakfı İşlam Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt IX, İstanbul.
- ÖZBAYRAK İzi Karakaş (2011) *II. Abdùlhamid Döneminde Uygulanan Sosyal Yardım*, Libra Yayıncılık İstanbul.
- ÖZCAN Abdùlkadir (1994) Dilsiz, *DİA*, Cilt 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ÖZTABAK Muhammet Ü (2017) Engelli Bireylerin Yaşamdan Beklentilerinin İncelenmesi, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 9, s. 355-375.
- SAĞLAM TEKİR Hürü (2016) Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Zorluklarla Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve Amalar, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, Cilt 3, Sayı 7, s. 59-71.
- (2021) *Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve Âmâların Eğitimi ve Gündelik Hayatları*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- ŞİMŞEK Kamuran (2018) Osmanlı Devleti'nde Engelliler İçin Kullanılan Tabir, Lakap ve Sıfatlar, *Belgi*, Sayı 15, s.728-740.
- TEZCAN Münir (2007) Kur'an'ın Bedensel Engellilere Yaklaşımı, *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi*, Yıl.5, S.10, s. 137-186.
- YAKUT Kemal (1999) Türkiye'de "Dilsiz ve Sağır" Mektepleri Nizam-Namesi-1915, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.
- YILDIRIM Nuran (1997) İstanbul'da Sağır-Dilsiz ve Âmâların Eğitimi, *İstanbul Armağanı*, Cilt 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- ZAHİR M. (1901) Sağır ve Dilsiz Çocukların Tedrisi, *Mecmua-i Edebiyye*, Cilt II, Sayı 59 (6 Aralık).

Sùreli Yayınlar

- Akşam* (1929-1937)
- Cumhuriyet* (1925-1936)
- Haber* (1934-1938)
- Hâkimiyyet-i Millîye* (1928)
- Kurun* (1934-1938)
- Milliyet* (1931-1935)
- Son Posta* (1930-1938)

Tan (1935), (1937)

Ulus (1935-1936)

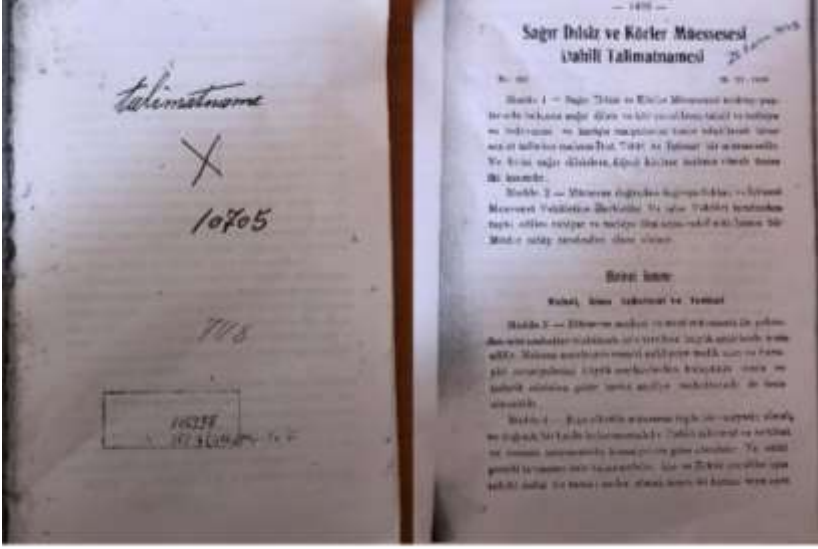
Vakit (1930-1934)

Yarn (1935)

Yeni Asır (1934)

Zaman (1934)

Ekler

Ek-1. Sağır, Dilsiz ve Körler Müessesesi Dâhilî Talimatnamesi

Ek-2 Atatürk'e Gönderilen Yardım Balosu Davetiyesi
Cumhurbaşkanlığı Arşivi (01024237-2)

Ek 3- Atatürk'ün Yardım Balosu Dolayısıyla 50 Liralık Yardımı
Cumhurbaşkanlığı Arşivi (0102423371)

Ek 4 - 1 Nisan 1932 Tarihinde Düzenlenen Kongre

Milliyet, 1 Nisan 1932, s.1.

Ek 5 - İstanbul Dilsiz Cemiyeti'nin İlk Toplantısı

Cumhuriyet, 16 Ağustos 1930, s.3.